Tradicionalna latinska misa

sites.google.com/site/tradicionalnamisa/mediator-dei

ENCIKLIKA PIJA XII. O SVETOJ LITURGIJI

»MEDIATOR DEI«

Časnoj braći patrijarsima, primasima, nadbiskupima, biskupima i ostalim ordinarijima koji su u miru i zajedništvu s Apostolskom stolicom: o svetoj liturgiji.

Časna braćo, pozdrav i apostolski blagoslov!

I. UVOD

Isus Krist, Otkupitelj svijeta

1. Posrednik Boga i ljudi [1 Tim 2, 5], Veliki svećenik koji je prošao nebesa, Isus Sin Božji [Heb 4, 14], kad je uzeo na se djelo milosrđa po kojemu je obasuo ljudski rod vrhunaravnim dobročinstvima, bez sumnje je išao za tim da između čovjeka i njegova Stvoritelja ponovno uspostavi odnos što ga je grijeh bio poremetio, te da bijedno Adamovo potomstvo, okaljano baštinjenom ljagom, opet povrati nebeskome Ocu, prvome začetniku i konačnome cilju svega. Stoga, dok je boravio na ovoj zemlji, nije samo navijestio početak otkupljenja i proglasio Božje kraljevstvo ustanovljenim, nego je i nastojao oko spasenja duša neprestanom molitvom i žrtvovanjem samoga sebe, dok se naposljetku viseći na križu prikazao Bogu kao neokaljana žrtva da očisti našu savjest od mrtvih djela, kako bismo služili živome Bogu [usp. Heb 9, 14]. Tako su svi smrtnici, sretno pozvani s puta koji ih je bijedno vodio u propast i pogubljenje, opet upravljeni Bogu, da bi mu dali dužnu slavu, surađujući svaki oko svoga posvećenja koje izvire iz krvi neokaljanoga Jaganjca.

2. No božanski je Otkupitelj htio da svećenički život, koji je On započeo u smrtnome tijelu svojim molitvama i svojom žrtvom, ne prestane kroz vjekove niti u njegovome otajstvenom tijelu, a to je Crkva. Zato je i ustanovio vidljivo svećeništvo da se posvuda prikazuje čisti prinos [usp. Mal 1, 11], kako bi ljudi od istoka sunca do zapada, oslobođeni grijeha, pokoravajući se glasu savjesti, služili rado i nadasve Bogu.

Crkva nastavlja svećeničku službu Isusa Krista

3. Crkva, vjerna naredbi primljenoj od svoga Utemeljitelja, nastavlja svećeničku službu Isusa Krista prije svega svetom liturgijom. To u prvome redu čini na oltaru, gdje se žrtva križa neprestano prikazuje [usp. *Tridentski sabor,* sj. 22, kan. 1] i obnavlja, uz jedinu razliku u načinu prikazivanja [usp. isto, kan. 2]. Nadalje, po sakramentima, koji su osobita sredstva po kojima ljudi bivaju dionicima vrhunaravnoga života. Naposljetku, slavospjevom hvale koji svakoga dana hvali predobroga Svevišnjeg Boga.

»Kakav li ugodan prizor« — veli naš prethodnik sretne uspomene Pio XI. — »pruža nebu i zemlji Crkva koja moli, kad se neprestano danju i noću pjevaju na zemlji psalmi napisani po Božjemu nadahnuću. Nema sata u danu koji nije posvećen svojom liturgijom. Nema doba i ljudskoga života koje ne bi imalo svoje mjesto u zahvaljivanju, u hvalama, u molitvama, u zadovoljštinama ove zajedničke molitve otajstvenoga Tijela Kristova, a to je Crkva« (enciklika *Ljubavlju Kristovom* od 3. svibnja 1932.).

Liturgijska obnova

4. Znate doista, časna braćo, da je koncem prošloga stoljeća i početkom ovoga nastalo osobito zanimanje za proučavanje liturgijskih pitanja, bilo pohvalnim nastojanjem pojedinih ljudi, bilo nadasve revnom i ustrajnom marljivošću nekih samostana slavnoga Benediktovog Reda. I tako je, ne samo u mnogim krajevima Europe, nego i u prekomorskim zemljama nastalo pohvalno i plodonosno natjecanje u tome pravcu. Spasonosni su se plodovi toga gorljivog natjecanja mogli vidjeti i na području svetih nauka, gdje su se liturgijski obredi zapadne i istočne Crkve obilnije i dublje proučili i upoznali, kao i na duhovnome području zajedničkoga i zasebnoga života mnogih kršćana.

5. Uzvišeni obredi oltarske žrtve bolje su se upoznali, više se shvaćaju i cijene; na sakramente se brojnije i češće pristupa; u liturgijskim se molitvama više uživa; a štovanje presvet Euharistije se smatra središtem i vrelom prave kršćanske pobožnosti, što zaista i jest. Osim toga, jače je sinula istina da svi vjerni kršćani tvore jedno jedinstveno tijelo kojemu je Krist glava, pa je stoga dužnost kršćanskoga puka da na pravilan način sudjeluje kod liturgijskih obreda.

Brige Svete Stolice za liturgiju

6. Vi bez sumnje vrlo dobro znate kako se ova Apostolska Stolica uvijek živo brinula da se njoj povjereni puk odgoji u pravome i djelotvornom liturgijskom duhu, i kako je s ne manjom brižljivošću nastojala da sveti obredi sjaju također izvana dužnim dostojanstvom. U istome smislu i Mi, kad smo po običaju govorili korizmenim propovjednicima ovoga slavnog grada godine 1943., vruće smo ih potakli da preporuče svojim slušateljima neka sa sve većim žarom sudjeluju kod Euharistijske žrtve. A da bi se liturgijske molitve pravilnije shvatile te njihova istina i ugodnost lakše primale, nedavno smo se pobrinuli da se ponovno s izvornika prevede na latinski knjiga psalama, koji su u Katoličkoj crkvi znatna sastavnica tih molitava (usp. motuproprij *U svagdanjim molitvama* od 24. ožujka 1945.).

7. Ipak, dok su nam ta nastojanja na veliku utjehu radi njihovih spasonosnih plodova, dužnost nam savjesti nalaže da taj novi pokret, kako ga neki shvaćaju, izbliže promotrimo, da ti pothvati ne bi prešli mjere niti nanijeli štete.

Nedostatci i pretjerivanje

8. I evo, ako se s jedne strane vrlo žalostimo što su u nekim krajevima smisao, poznavanje i nastojanje oko svete liturgije katkada manjkavi i gotovo nikakvi, s druge strane s velikom brigom, koja nije bez bojazni, opažamo da se neki zanose za novostima više nego treba te da se udaljavaju s puta zdrave nauke i razboritosti. Oni, naime, svojemu nastojanju i želji za obnovom svete liturgije više puta miješaju načela koja teoretski ili stvarno dovode u opasnost ovaj sveti posao, a katkada ga i kaljaju zabludama koje zadiru u katoličku vjeru i asketske nauke.

9. A čistoća vjere i besprijekorno ćudoređe moraju biti osobito pravilo za ovu svetu struku koja treba biti potpuno u skladu s premudrim naučavanjem Crkve. Naša je, dakle, dužnost pohvaliti i odobriti što je pravilno učinjeno, a suzbijati i osuditi sve što skreće s prava i dobra puta.

10. Neka ipak ne misle oni, koji su nehajni i lijeni, da njih hvalimo time što zalutale korimo i smione obuzdavamo; a nerazboriti neka ne smatraju da njih obasipamo hvalama dok nemarne i trome korimo.

11. A što se u ovoj enciklici poglavito bavimo latinskom liturgijom, to nije stoga što bismo manje cijenili časne liturgije istočne Crkve, čiji su nam obredi — sačuvani u starim i dičnim uspomenama — isto tako veoma dragi; nego to biva radi osobitih prilika Zapadne crkve koje su takve da se čini kako traže posredovanje Naše vlasti.

Poziv svim kršćanima

12. Stoga neka kršćani ponizno i s voljom poslušaju glas zajedničkoga Oca koji vruće želi da svi, s njime usko povezani, pristupaju k Božjemu oltaru ispovijedajući istu vjeru, pokoravajući se istome zakonu, sudjelujući kod iste žrtve jedne misli i jednoga srca. To doista zahtijeva čast koju dugujemo Bogu, a to traže i potrebe ovih naših vremena. Jer pošto je dugi i krvavi rat razdvojio narode neprijateljstvom i pokoljem, ljudi dobre volje nastoje kako bi najzgodnijim načinom opet sve priveli k slozi. A Mi smo uvjereni da u ovoj stvari nijedna namjera niti ikoji pothvat ne će imati boljega uspjeha nego onaj iskreni vjerski žar i duh kojim treba da su prožeti kršćani te da ih on vodi, i to tako da iskrena srca prigrle iste vjerske istine, da se rado i veselo pokoravaju zakonitim Pastirima, i da iskazuju Bogu dužno štovanje te tako tvore jednu bratsku zajednicu, jer »iako nas je mnogo, jedno smo tijelo svi mi koji jedan Kruh blagujemo« (1 Kor 10, 17).

1. Liturgija je javno štovanje Boga

Svi su pojedinci dužni štovati Boga

13. Nema sumnje da je glavna dužnost ljudi da svaki od njih sebe i svoj život upravi k Bogu. »Jer, uza nj se prije svega moramo privezati kao uz neiscrpivo počelo, prema kojemu se mora neprestance upravljati i naš izbor kao k posljednjemu cilju. Njega gubimo kada u nemaru griješimo, pa smo dužni steći ga nanovo time da vjerujemo i po vjeri djelujemo« (Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije* II-II, 81, 1). A čovjek se pravilno upravlja k Bogu kad priznaje njegovo vrhovno veličanstvo i vrhovno učiteljstvo, kada spremne duše prima od Boga objavljene istine, kad se vjerno pokorava njegovim zakonima, okrećući sav svoj rad i djelovanje k Njemu; kad napokon — da sve rečemo ukratko — po krijeposti bogoštovlja jedinomu i pravomu Bogu iskazuje dužno štovanje i čast.

Dužnost ljudskoga društva

14. Ako ta dužnost i veže u prvome redu ljude kao pojedince, ona veže i čitavu ljudsku zajednicu, povezanu društvenim i međusobnim vezama, jer i ona ovisi o vrhovnoj Božjoj vlasti.

15. Ne treba isticati da ljude veže ova dužnost na osobiti način zato jer ih je Bog uzdigao u vrhunaravni red.

16. Tako, ako motrimo Boga kad uspostavlja Stari zakon, vidimo da daje odredbe i o svetim obredima i ustanovljuje točna pravila kojih se narod mora držati u vršenju zakonitoga štovanja prema njemu. U tu je svrhu naredio razna žrtvovanja i propisao razne obrede po kojima je trebalo prinositi njemu posvećeni dar te je potanko naznačio sve što se odnosilo na zavjetni kovčeg, Hram i svetkovine. Odredio je svećeničko pleme i vrhovnoga svećenika, pa je označio i opisao haljine koje će nositi posvećeni službenici, kao i sve ostalo što je pripadalo bogoštovlju (usp. Lev). A to je bogoštovlje bilo samo kao neka sjena (usp. Heb 10, 1) onoga koje će Vrhovni svećenik Novoga zavjeta prinijeti Nebeskome Ocu.

Bogoštovlje Utjelovljene Riječi: na zemlji...

17. I doista, čim je Božanska »Riječ tijelom postala« (Iv 1, 14), odmah se pokazuje svijetu sa svojom svećeničkom službom prikazujući sebe Vječnome Ocu, a to će činiti i za cijeloga svog života: »Ulazeći u svijet govori... Evo dolazim... činiti, Bože, tvoju volju« (Heb 10, 5—7). Izvršio ju je do kraja na divan način u krvavoj žrtvi križa: »U toj smo volji jednom zauvijek posvećeni prinosom tijela Isusa Krista« (Heb 10, 10). Sve što je on kao čovjek na zemlji uradio, doista ne ide ni za čim drugim.

Eno, kao maleno djetešce prikazan je u jeruzalemskome Hramu; kao dječak opet ide tamo; a kasnije opet i opet ulazi u nj da poučava narod i da se tu moli. Prije nego će započeti svoje javno djelovanje posti četrdeset dana; svojim savjetom i primjerom potiče sve ne samo na dnevnu, nego i na noćnu molitvu. Kao učitelj istine »prosvjetljuje svakoga čovjeka« (Iv 1, 9), da smrtnici dolično priznaju besmrtnoga Boga i da ne budu »od onih koji otpadaju na propast, nego od onih koji vjeruju, da spase dušu« (Heb 10, 39).

A kao Pastir, on upravlja svojim stadom, vodi ga na pašnjake života i daje mu zakon, da se nitko ne udalji od njega i od pravoga puta koji je on pokazao, nego da svi sveto žive po njegovu nadahnuću i njegovim poticajem. Na posljednjoj večeri svečanim načinom i obredom slavi novi Vazam i određuje njegovo ponavljanje ustanovivši božanskom vlašću svetu Euharistiju. A sutradan, uzdignut između neba i zemlje, prinosi spasonosnu žrtvu svoga života i iz svojih probodenih prsa na neki način izlijeva sakramente, koji će ljudskim dušama dijeliti blago otkupljenja. I dok sve to radi, gleda samo na slavu nebeskoga Oca i na sve veće posvećenje čovjeka.

...i u slavi

18. Kad je pak ušao u blažene dvore, želi da se neprestano nastavlja sveto štovanje koje je on ustanovio i vršio za svoga zemaljskog života, jer nije ostavio ljudski rod kao siročad, nego, kao što je neprestano uza nj svojim moćnim i jakim zagovorom, vršeći u nebu službu posrednika kod Oca (usp. 1 Iv 2, 1), tako mu pomaže po svojoj Crkvi. U njoj je sveudilj svojom božanskom prisutnošću, nju je postavio kao stup istine (usp. 1 Tim 3, 15) i djeliteljicu milosti, nju je svojom žrtvom na križu utemeljio, posvetio i utvrdio uvijeke (usp. Bonifacije IX., *Od početka svijeta,* od 7. listopada 1391.; Kalist III., *Veliki svećenik,* od 1. siječnja 1456.; Pio II., *Pastir pobjednik,* od 22. veljače 1459.; Inocent XI., *Pastir Pobjednik,* od 3. listopada 1678.).

Crkva nastavlja Kristovu službu

19. Crkva, dakle, ima s utjelovljenom Riječju zajedničku svrhu, službu i zadaću, a to je: sve učiti istini, ljudima upravljati i voditi ih Bogu, prinositi milu i ugodnu žrtvu i tako uspostavljati između Višnjega Stvoritelja i njegovih stvorova ono jedinstvo i sklad koje apostol naroda jasno opisuje riječima: »Više niste stranci i došljaci, nego ste sugrađani svetih i ukućani Božji, nazidani na temelju apostola i proroka, a ugaoni je kamen sâm Isus Krist, na kojemu je sva građevina složena i raste za sveti Hram u Gospodinu, na kojemu se i vi sazi đujete za stan Božji u duhu« (Ef 3, 19—22).

Stoga društvo osnovano od Božanskoga Spasitelja, svojom mukom i upravom, kao i žrtvom i sakramentima koje je on ustanovio, i napokon službom od njega primljenom poslije njegovih molitava i prolivene krvi, nema druge svrhe ni želje nego da se svaki dan sve više širi i utvrđuje.

20. To svakako biva kad se Krist u dušama ljudi na neki način izgrađuje i širi, te kada se opet duše smrtnika na neki način na Kristu izgrađuju i rastu. I tako se u ovom zemaljskom progonstvu sve više podiže sveti Hram u kojemu Božje veličanstvo prima ugodno i zakonito štovanje.

Što je liturgija?

Zato je u svakom liturgijskom činu zajedno s Crkvom prisutan i njezini božanski Utemeljitelj. Prisutan je Krist u uzvišenoj žrtvi oltara i u osobi svoga službenika, i osobito pod Euharistijskim prilikama; prisutan je u sakramentima svojom snagom, koju u njih izlijeva kao u djelotvorna sredstva posvećenja; prisutan je napokon kod molitava i hvala upravljenih Bogu po onoj riječi: »Gdje su dvoje ili troje udruženi u moje ime, ondje sam ja među njima« (Mt 18, 20). Sveta je liturgija, dakle, javno bogoštovlje, što ga naš Otkupitelj, glava Crkve, iskazuje nebeskome Ocu, i što ga društvo kršćanskih vjernika prinosi svome utemeljitelju i po njemu vječnome Ocu; da kažemo ukratko, ona je zajedničko javno bogoštovlje otajstvenoga Tijela Kristova, to jest Glave i njegovih udova.

Postanak svete liturgije

21. Liturgijski čini počinju zajedno s božanskim utemeljenjem Crkve. Doista, prvi su kršćani »bili postojani u nauci apostola i zajedničkom lomljenju kruha i u molitvama« (Dj 2, 42). Gdjegod Pastiri mogu sabrati skup vjernika, tu podižu oltar na kojemu prinose žrtvu i oko kojega se nižu obredi po kojima se ljudi mogu posvetiti i Bogu davati dužnu slavu. Između tih obreda na prvome su mjestu sakramenti, to jest sedam glavnih vrela spasenja; zatim davanje hvale Bogu kojim vjernici zajedno sabrani vrše opomenu apostola Pavla: »U svakoj mudrosti učeći i opominjući jedan drugoga psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama u milosti pjevajući u svojim srcima Bogu« (Kol 3, 16); onda čitanje Zakona, proroka, Evanđelja i apostolskih poslanica; i napokon homilija ili sveta propovijed, kojom predsjedatelj skupa priziva u pamet naredbe božanskoga Učitelja i korisno ih tumači, spominje glavne stvari i događaje iz Kristova života te sve prisutne zgodnim opomenama i primjerima potiče na dobro.

Njezino uređenje i razvoj

22. Prema prilikama i potrebama vjernika bogoštovlje se uređuje, razvija i obogaćuje novim obredima, činima, obrascima; i to uvijek tako »da tim znakovima sami sebe potičemo da... upoznamo koliko smo napredovali i da se življe potaknemo na još veći napredak; jer će doličniji biti uspjeh što ga je pretekla veća gorljivost« (sv. Augustin, *Pismo Probi* 130, 18). Tako se duh bolje i urednije diže k Bogu; tako svećeništvo Isusa Krista uvijek živo djeluje, jer sveta liturgija i

nije drugo do vršenja ove svećeničke službe. Kao što je božanska njezina glava, tako je i Crkva sveudilj uz svoju djecu, pomaže ih, potiče na svetost, da bi se tim vrhunaravnim uresom ukrašena jednom vratila k svome nebeskome Ocu.

One kojima je dan ovaj zemaljski život Crkva preporađa na vrhunaravni život; ona ih jača Duhom Svetim za borbu protiv nepomirljivoga neprijatelja; poziva kršćane k oltarima i uvijek ih iznova potiče i nagovara da pravilno sudjeluju kod Euharistijske žrtve te ih hrani anđeoskim Kruhom da budu sve jači. Ona pere i tješi one koje su njihovi grijesi ranili i uprljali; zakonitim obredom posvećuje one koje Božji glas poziva da se dadu na svećenički posao i rad. A koji su određeni da utemelje ili obrazuju kršćansku obitelj, njihov čisti brak ona utvrđuje nebeskom milošću i nebeskim darovima. I napokon, pošto im je posljednje časove ovoga smrtnog života okrijepila i ojačala Euharistijskom popudbinom i pomazanjem svetoga ulja, ona smrtne ostatke svoje djece s najvećom ljubavlju prati na groblje, gdje ih pobožno sahranjuje i polaže pod okrilje križa, da odatle jednom uskrsnu pošto su pobijedili smrt. I osim toga, ona blagoslivlja i svečano prima one koji se predaju u službu Bogu, da postignu savršenost redovničkoga života. Konačno, dušama koje iz čistilišne vatre prose spomen i molitvu, ona pruža pomoćnicu ruku, da bi ih napokon sretno privela u vječno blaženstvo.

2. Liturgija je pravilno štovanje Boga

Ona je vanjsko štovanje...

23. Čitavo bogoštovlje što ga Crkva iskazuje Bogu mora biti kako vanjsko tako i nutarnje. Vanjsko, jer to traži narav čovjeka, koji je sastavljen od duše i tijela, jer je tako odredio Bog: »dok ga poznajemo po vidljivim stvarima, privlači nas da ljubimo nevidljive« (Rimski misal, božićno predslovlje). Osim toga, što god iz duše izvire, naravnim se načinom izražava preko osjetila. K tome, bogoštovlje pripada ne samo pojedincima, nego i ljudskoj zajednici, pa stoga mora biti i društveno, a to zaista ne bi moglo biti, kad i u vjerskim stvarima ne bi bilo vanjskih veza i vanjskih očitovanja.

To napokon na osobit način očituje i osvjetljuje pravo jedinstvo otajstvenoga Tijela, povećava njegova sveta nastojanja, jača mu sile, njegovo djelovanje čini sve snažnijim. »Jer iako sami obredi nemaju u sebi ni savršenosti ni svetosti, ipak su oni vanjski čini religije kojima se kao znakovima potiče duh na poštovanje svetih stvari, duša se diže k vrhunaravnome svijetu, hrani se pobožnost, odgaja ljubav, raste vjera, učvršćuje se odanost Bogu, poučavaju se priprosti ljudi, ukrašuje se služba Božja, uzdržava se bogoštovlje, razlikuju se pravi vjernici od tobožnjih kršćana i od nekatolika« (kard. Giovanni Bona, *O božanskoj psalmodiji* 19, 3,1).

...no poglavito je nutarnje

24. Glavno svojstvo bogoštovlja ipak mora biti da je ono nutarnje, jer treba uvijek živjeti u Kristu i njemu se sav predati da se u njemu, s njime i po njemu daje nebeskome Ocu dužna slava. Sveta liturgija traži da ove dvije prvine budu među sobom usko povezane, a to i sama sveudilj preporučuje, kad god naređuje neki čin bogoštovlja. Tako na primjer, kad se radi o postu, potiče nas da »što vanjskim načinom vršimo, to iznutra izvršimo« (Misal, prikazna molitva u četvrtak poslije 2. korizmene nedjelje). Kad bismo drukčije radili, onda bi bogoštovlje bilo zaista prazan obred i ništavna vanjština. A vi znate, časna braćo, da božanski Učitelj smatra nedostojnim

svetoga hrama i tjera iz njega one koji drže da Boga časte samo skladnim i lijepim glasovima i kao glumačkim kretnjama, pa se zavaravaju da mogu veoma lako postići vječni spas, ako i ne iščupaju zastarjele mane iz svojih duša (usp. Mk 7, 6 i Iz 29, 13).

Crkva, dakle, živo želi da svi vjernici padaju pred Otkupiteljeve noge zato da mu iskažu svoje štovanje i svoju ljubav. Živo želi da narod, poput onih dječaka, koji su veselo pjevajući izišli u susret Kristu kad je dolazio u Jeruzalem, isto tako pjeva pjesme te Kralja kraljeva i vrhovnoga Dobročinitelja prate slavospjevima i pjesmama zahvalnicama; da na njihovim usnama budu sad ponizne molitve, sad vesele i radosne, po kojima će, kao nekoć apostoli na Tiberijadskome jezeru, iskusiti pomoć njegova milosrđa i njegove moći; ili će, kao ono Petar na brdu Tabor, sebe i sve svoje potpuno prepustiti Bogu i zanosu blaženoga promatranja.

Pretjeranost vanjskoga štovanja

25. Radi toga se sasvim udaljavaju od pravoga i točnog pojma svete liturgije oni koji je shvaćaju samo kao vanjsku i osjetnu stranu bogoslužja ili kao neki ukrasni skup ceremonija. A nisu u manjoj zabludi ni oni koji je smatraju kao neku običnu zbirku zakona i propisa kojima crkvena hijerarhija zapovijeda kako će se vršiti sveti obredi.

26. Zato mora biti jasno da se ne može iskazivati Bogu dužno štovanje ako srca i duše ne nastoje oko postignuća savršenosti života, i da bogoslužje kojim Crkva, ujedinjena sa svojom božanskom Glavom, štuje Boga, veoma mnogo pomaže u postignuću svetosti.

27. Ta uspješna pomoć, ako se radi o euharistijskoj žrtvi i o sakramentima, izvire prije svega i poglavito iz samih čina. A ako se gleda na djelatnost neokaljane zaručnice Isusa Krista, kojom ona okružuje euharistijsku žrtvu i sakramente molitvama i svetim obredima, ili ako se radi o »blagoslovinama« i drugim svetim činima ustanovljenim od crkvene hijerarhije, tada njihova uspješnost potječe više iz djelovanja Crkve, jer je ona sveta i djeluje usko sjedinjena sa svojom Glavom.

Nove misli o »objektivnoj« pobožnosti

28. U vezi s time želimo, časna braćo, da svratite pozornost na one nove misli i sudove o kršćanskoj pobožnosti koju nazivaju »objektivnom«. Te misli i umovanja nastoje jasno istaknuti tajnu otajstvenoga Tijela i pravu snagu posvetne milosti kao i božansko djelovanje sakramenata i euharistijske žrtve, ali kao da hoće umanjiti ili sasvim zanemariti »subjektivnu« ili »osobnu« pobožnost, kako je zovu.

29. U liturgijskim službama, a osobito u uzvišenoj oltarskoj službi, nastavlja se, dakako, djelo našega otkupljenja i primjenjuju nam se njegovi plodovi. Krist po sakramentima i po svojoj žrtvi svaki dan izvršava naše spasenje; po njima u svako doba čisti ljudski rod i posvećuje ga Bogu. Oni, dakle, imaju, ne po našoj, nego po božanskoj krijeposti, onu djelotvornu snagu koja pobožnost udova spaja s pobožnošću Glave i čini je na neki način djelom čitave zajednice. Iz tih dubokih razloga neki zaključuju da se sva kršćanska pobožnost ima usredotočiti u tajni otajstvenoga Tijela Kristova, bez ikakva obzira na takozvanu »osobnu« ili »subjektivnu« pobožnost; i smatraju da treba izostaviti sve druge pobožne vježbe koje nisu usko povezane sa svetom liturgijom i vrše se izvan bogoslužja.

30. Međutim, svatko može lako vidjeti kako su sasvim krivi, podmukli i veoma štetni ti zaključci o dvjema vrstama pobožnosti, iako su vrlo dobra načela koja gore iznesosmo.

Potrebna je osobna pobožnost

31. Istina je da sakramenti i žrtva oltara imaju u sebi svoju snagu jer su to djelo samoga Krista te prenose i izlijevaju milost božanske Glave u udove otajstvenoga tijela; ali da postignu potrebni uspjeh, svakako treba da se pridruže i dobra raspoloženja naših duša. Stoga i opominje apostol Pavao s obzirom na Euharistiju: »A neka svaki ispita sama sebe, i onda neka blaguje od onoga kruha i od kaleža pije« (1 Kor 11, 28). Zato Crkva i naziva sve vježbe kojima se naša duša čisti, napose one u korizmi, zgodno i sažeto »stražarskom službom kršćanskoga vojevanja« (Misal, Pepelnica, molitva poslije pepeljenja). To su, naime, nastojanja i djela udova koji se, po nadahnuću i pomoću milosti, hoće držati svoje Glave, da nam se pokaže — recimo sa svetim Augustinom — »u našoj Glavi samo vrelo milosti« *(O predodređenju svetih,* 31). No treba se sjetiti da su to živi udovi, da imaju razum i slobodnu volju, stoga svakako treba da primaknu usta k vrelu te uzmu životnu hranu i u se je pretvore, a ujedno i odvrate od sebe sve što bi moglo omesti djelovanje ove hrane. Moramo, dakle, reći da djelo otkupljenja, koje je u sebi nezavisno od naše volje, traži nutarnje nastojanje naše duše, da bismo mogli postići vječno spasenje.

Potreba razmišljanja i duhovnih vježbi

32. Kad bi zasebna i nutarnja pobožnost pojedinaca zanemarila uzvišenu oltarsku žrtvu i sakramente i udaljila se od spasonosne snage, koja teče iz Glave u udove, to bi svakako bio pokudan i uzaludan posao. Ali kad sve duhovne osnove i vježbe, koje nisu usko povezane sa svetom liturgijom, na ljudske čine smjeraju samo zato da ih uprave k nebeskome Ocu, i da ljude spasonosno potaknu na pokoru i na sveti Božji strah, pa ih otmu zamamnosti svijeta i mana te ih sretno povedu strmim putem k vrhuncu svetosti, onda su one doista ne samo pohvalne nego i posve potrebne. One, naime, otkrivaju opasnosti duhovnoga života, potiču nas na stjecanje krijeposti i povećavaju onaj djelotvorni žar kojim treba da sebe i sve svoje posvetimo službi Isusa Krista.

Prava i istinita pobožnost, koju anđeoski naučitelj naziva »bogoljubnost«, i koja je glavni čin krijeposti bogoštovlja — a kojim se činom ljudi ispravno opredjeljuju, valjano upravljaju prema Bogu te se rado i veselo daju na sve ono što se tiče bogoštovlja (usp. sv. Toma, *Suma teologije* II-II, 82, 1) — ima potrebu za promišljanjem vrhunaravnih istina i za duhovnim vježbama, kako bi se odnjegovala, napredovala i jačala, te da nas potiče na savršeniji život.

Naime, kršćanska vjera traži, ako živimo kako treba, da se osobito volja posveti Bogu te svojom snagom utječe na druge moći duše. Ali svaki čin volje pretpostavlja rad razuma, i prije nego čovjek začne želju i odluku da se žrtvom posveti Bogu, svakako je nužno upoznati razloge i poticaje koji nam nalažu bogoštovlje. Takvi su razlozi, na primjer, posljednja svrha čovjekova i izvrsnost Božjega veličanstva; dužnost da se svi pokoravamo Stvoritelju; neiscrpljiva bogatstva ljubavi kojima nas Bog vruće želi obogatiti; nužda vrhunaravne milosti da dođemo do postavljenoga nam cilja, i onaj posebni put koji nam je svakome zacrtala Božja Providnost, jer smo svi mi spojeni s Kristom Glavom kao udovi jednoga tijela. A budući da razlozi ljubavi uvijek ne uvjeravaju naš duh, zamračen katkad zlim porivima, veoma je korisno da nas spasonosno zastraši promišljanje i razmatranje o Božjoj pravdi te nas potakne na kršćansku poniznost, pokoru i popravak života.

Stvarni plodovi pobožnosti

33. Sve ovo ne smije biti puko spominjanje ili prazno mišljenje, nego mora uspješno ići za tim da se naša osjetila i njihove sposobnosti podlažu pameti i razumu koje prosvjetljuje katolička istina. Treba da se opere i očisti naša duša, koja će se svakoga dana sve uže sjedinjavati s Kristom, njemu postati sve sličnija, od njega crpsti božanska nadahnuća i božansku snagu koja joj je potrebna. Treba da budu sve jači poticaji koji će ljude oduševljavati i voditi na dobro, na vjerno vršenje vlastitih dužnosti i na sve veći žar u pravome vjerskom životu kao i u vjernome vježbanju u krijepostima, da se ispuni ona riječ: »Vi ste Kristovi, a Krist Božji« (1 Kor 3, 23). Sve, dakle, neka bude uredno, uređeno i, da tako reknemo, »teocentrično«, ako zaista hoćemo da sve ide na slavu Božju po životu i krijepostima što struje u nas iz božanske Glave: »Imajući, dakle, braćo, pouzdanje da uđemo u Svetište po Krvi Krista, koji nam je novi i živi put otvorio zavjesom, to jest tijelom svojim, imajući i velikoga Svećenika nad kućom Božjom, pristupajmo istinitim srcem, u punini vjere, očišćeni u srcima od zle savjesti, te oprana tijela čistom vodom, držimo se tvrdo nepokolebljivoga ispovijedanja naše nade... i pazimo jedan drugoga, da se potičemo na ljubav i dobra djela« (Heb 10, 19—24).

Sklad i ravnoteža među udovima otajstvenoga Tijela

34. Iz toga izvire skladna i složna ravnoteža udova u otajstvenome tijelu Isusa Krista. Dok nas uči katoličkoj vjeri i potiče da vršimo kršćanske dužnosti, Crkva utire i pripravlja put svojoj pravoj i posvećujućoj svećeničkoj djelatnosti. Sprema nas za dublje promatranje života božanskoga Otkupitelja i vodi nas k temeljitijem poznavanju vjerskih tajni, da bismo odatle crpili vrhunaravnu hranu te, njome okrijepljeni i ojačani, sigurno napredovali u savršenosti po Kristu. Ne samo po svojim službenicima, nego i uz pomoć pojedinih vjernika, koji su se tako napunili Kristova duha, Crkva nastoji da ovim istim duhom prožme privatni, bračni, društveni, pa i ekonomski i politički život ljudi, da lakše uzmognu postići svoj cilj svi oni koji se nazivaju djecom Božjom.

35. Takav privatni kršćanski rad i ono sveto nastojanje oko čišćenja vlastitih duša potiču vjernike i pripremaju ih da dostojnije sudjeluju kod uzvišene žrtve na oltaru, da s većim plodom primaju sakramente i da svete obrede tako vrše da budu sve spremniji i oduševljeniji za molitvu i kršćansku samozataju. Oni će tako djelotvornije odgovarati nadahnućima i poticajima Božje milosti, te iz dana u dan sve više nasljedovati krijeposti našega Gospodina. To će pak biti na korist njima samima i svemu tijelu Crkve, u kojemu, što se god dobro radi, izvire iz krijeposti njegove Glave, a biva na korist svim udovima.

Sklad između Božjega djelovanja i čovjekova sudjelovanja

36. Zato u duhovnome životu ne može biti nikakva nesklada ili protivnosti između Božjega djelovanja koje ulijeva milost u dušu da nastavi naše otkupljenje, i vjernoga ljudskog djelovanja, koje ne smije dopustiti da Božji dar ode uzalud (usp. 2 Kor 6, 1); isto tako između učinkovitosti vanjskoga obreda sakramenta, koja izvire iz njegove nutarnje vrijednosti, i između zaslužnoga čina onih koji ga podjeljuju ili primaju; jednako tako, između javnih prošnji i privatnih molitava, između sređenoga djelovanja i promatranja vrhunaravnih istina; između asketskoga života i liturgijske pobožnosti; napokon, između vlasti crkvene hijerarhije te zakonitoga učiteljstva, i one vlasti koja se napose zove svećeničkom, te se vrši u svetoj službi.

37. Važni razlozi vode Crkvu kad naređuje (usp. Zakonik crkvenoga prava, kan. 125, 126, 565, 571, 595, 1367) da se u određena doba posvete pobožnome razmišljanju, marljivome ispitivanju samih sebe, kao i drugim duhovnim vježbama oni koji po svojim dužnostima služe oltaru ili koji su prigrlili redovnički život, jer su oni na poseban način određeni da vrše liturgijske službe svete žrtve i Božje hvale. Bez sumnje, liturgijska molitva, kao molitva slavne Zaručnice Isusa Krista, izvrsnija je od privatnih molitava. Ali ta veća izvrsnost nipošto ne znači da se te dvije vrste molitve između sebe ne slažu ili da se protive. Budući da ih oduševljava isti duh, one se stapaju i slažu po onoj riječi: »sve i u svemu Krist« (Kol 3, 11) i teže k istome cilju, dok se u nama uobliči Krist (usp. Gal 4, 19).

3. Liturgijom upravlja crkvena hijerarhija

38. Da bolje shvatimo što je sveta liturgija, moramo promotriti još jedno njezino svojstvo i obilježje koje nije od manje važnosti.

39. Crkva je društvo, pa zato treba da ima svoju vlast i hijerarhiju. Premda svi udovi otajstvenoga tijela imaju ista dobra i teže k istome cilju, ipak nemaju svi istu vlast niti svi mogu vršiti iste čine. Božanski je otkupitelj htio da njegovo kraljevstvo bude čvrsto oslonjeno na svetome redu kao na stalnome temelju, a taj je red neka slika nebeske hijerarhije.

40. Jedino se apostolima daje svećenička vlast, i poslije njih onima koji je od njih i njihovih nasljednika prime polaganjem ruku. Po toj vlasti oni predstavljaju osobu Isusa Krista pred sebi povjerenome puku, a pred Bogom predstavljaju taj puk. To se svećeništvo ne prenosi baštinjenjem ni rodom; ne izvire iz kršćanske zajednice niti ga daje narod. Prije nego će pred Bogom zastupati narod, svećenik je poslanik božanskoga Otkupitelja; i budući da je Isus Krist Glava onoga tijela, kojemu su kršćani udovi, zato svećenik i zastupa Boga kod sebi povjerenoga naroda. Dakle, vlast koja mu se daje po svojoj naravi nema ništa ljudskoga, kad je potpuno vrhunaravna i dolazi od Boga. »Kao što je mene poslao Otac, i ja šaljem Vas« (Iv 20, 21); »Tko vas sluša, mene sluša« (Lk 10, 16); »Idite u sav svijet i propovijedajte Evanđelje svim stvorenjima; tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se« (Mk 16, 15—16).

Vanjsko, vidljivo svećenstvo...

41. Zato se i vidljivo i izvanjsko svećenstvo Isusa Krista u Crkvi ne daje nekim sveopćim ili zajedničkim i neodređenim činom, nego se daje odabranim ljudima po nekome duhovnom rađanju onoga reda koji je jedan od sedam sakramenata, i koji ne samo podjeljuje milost prikladnu ovome osobitom staležu i službi, nego daje i neizbrisivi »pečat«.

42. On čini svećenike slične Isusu Svećeniku i osposobljava ih za vršenje onih zakonitih vjerskih čina po kojima se ljudi posvećuju te se Bogu daje dužna slava prema zakonima i pravilima danim od Boga.

...posvećeno svetim redom

43. Doista, kako kupelj krštenja razlikuje i razlučuje sve kršćane od drugih, koje spasonosna voda nije oprala niti su udovi Kristovi, tako i sakrament reda razlučuje svećenike od ostalih kršćana koji nisu primili taj dar. Odazvavši se vrhunaravnome pozivu, samo svećenici su stupili u ovu uzvišenu službu koja ih posvećuje svetim oltarima. Svećenici postaju kao božansko oruđe po kojemu se nebeski i vrhunaravni život priopćuju otajstvenome tijelu Isusa Krista.

K tome, kako već rekosmo, samo su oni označeni onim neizbrisivim pečatom po kojemu postaju slični Isusu Svećeniku; i samo su njihove ruke posvećene, da »što god blagoslove bude blagoslovljeno, i što posvete bude posvećeno i sveto, u ime Gospodina našega Isusa Krista« (Rimski pontifikal, ređenje svećenika, kod pomazanja).

K njima, dakle, neka pohrle svi oni koji žele živjeti u Kristu, jer će od njih primiti okrjepe i hrane za svoj duhovni život; od njih će dobiti spasonosni lijek koji će ih izliječiti te će se, ozdravljeni i ojačani, moći sretno oteti nevolji i propasti u koje ih strovališe mane. Od njih će, napokon, primiti blagoslov koji posvećuje obiteljsku zajednicu, kao što će im oni upraviti posljednji dah ovoga smrtnog života, da uđu u vječnu sreću.

Liturgija ovisi o crkvenoj vlasti: po svojoj biti...

44. Budući da svetu liturgiju vrše prije svega svećenici u ime Crkve, zbog toga njezina uredba i oblik mora ovisiti o crkvenoj vlasti. Kao što to slijedi iz same biti kršćanskoga bogoslužja, tako to potvrđuju i povijesna svjedočanstva.

...i po uskoj vezi s vjerskim istinama

45. Ima još nešto, što dokazuje ovo neosporno pravo crkvene hijerarhije, a to je, što je sveta liturgija usko povezana s onim načelnim naukama koje Crkva naučava kao najstalnije istine. Zato treba da je liturgija u skladu sa zapovijedima katoličke vjere, izdanima od vlasti vrhovnoga učiteljstva zbog zaštite cjelovitosti od Boga objavljene vjere.

46. Ovdje treba pravo osvijetliti ono što smatramo, časna braćo, da vam nije nepoznato, a to je zabluda i varka onih koji su tvrdili da je sveta liturgija neki pokus za to koje se vjerske istine imaju prihvatiti. To jest, ako je neka od tih nauka po svetim liturgijskim obredima dala plodove pobožnosti i svetosti, da je onda Crkva treba odobriti, a ako nije, da je treba odbaciti. Otuda ona izreka: »Zakon molitve, zakon vjere«.

47. No Crkva ne uči tako, ne zapovijeda tako. Štovanje što ga ona iskazuje predobrome Višnjem Bogu, kako kratko i jasno kaže sv. Augustin, jest trajno ispovijedanje katoličke vjere, jest vježbanje ufanja i vršenje ljubavi: »Boga treba štovati« — kako on kaže — »vjerom, ufanjem i ljubavlju« *(Enchiridion* 3). U svetoj liturgiji izrijekom i otvoreno ispovijedamo katoličku vjeru ne samo vršenjem svetih tajna, obavljanjem žrtve i dijeljenjem sakramenata, već i moljenjem i pjevanjem vjeroispovijesti — »Simbola«, koji je kao obilježje i iskaznica kršćana. Isto tako, čitanjem odlomaka iz Svetoga pisma, napisanoga po nadahnuću Duha Svetoga. Dakle, sva je liturgija puna katoličke vjere i javno ispovijeda vjeru Crkve.

48. Radi toga su, kad god se radilo o proglašenju neke od Boga objavljene istine, vrhovni svećenici i sabori, crpeći iz takozvanih »teoloških vrela«, nerijetko imali dokaze i s ovoga područja, kao što je npr. učinio naš prethodnik neumrle uspomene Pio IX. kad je proglasio Bezgrješno začeće Djevice Marije.

Na isti način, kad se raspravljalo o nekoj nedokazanoj ili prijepornoj istini, Crkva i sveti Oci nisu propustili potražiti svjetla i iz svetih obreda koje nam je predala starina. Odatle je i nastala ona poznata i štovanja dostojna izreka: »Zakon vjerovanja neka nam se potvrdi zakonom moljenja« *(De gratia Dei* »Indiculus«).

Dakle, sveta liturgija, neovisno i sama po sebi, ne određuje niti čini katoličku vjeru, nego radije — budući da je ona ujedno ispovijedanje nebeskih istina koje je podloženo vrhovnome učiteljstvu Crkve — može pružiti svjedočanstva i dokaze, i to vrlo važne, da se utvrdi neka posebna istina kršćanske nauke. A ako hoćemo onako općenito i neovisno odrediti veze između svete liturgije i vjere, onda se s pravom može reći: »Zakon vjerovanja neka odredi zakon moljenja«. Isto treba reći i kad se radi o drugim bogoslovnim krijepostima: »U vjeri, ufanju i ljubavi neprestanom željom uvijek molimo« (Sv. Augustin, *Poslanica 130., Probi,* 18).

4. Napredak i razvoj liturgije

49. Crkvena se hijerarhija uvijek služila ovim svojim pravom u liturgijskim pitanjima, uređujući i sređujući bogoslužje i bogateći ga sveudilj novim sjajem i uresom, na slavu Božju i na korist vjernika. Nije se bojala, čuvajući netaknutim sve bitno u euharistijskoj žrtvi i sakramentima, promijeniti ono što je smatrala da nipošto nije zgodno, a dodati ono što je smatrala korisnijim na veću slavu Isusa Krista i uzvišenoga Trojstva, kao i za pouku i spasonosnu pobudu kršćanskoga puka (usp. Konstituciju *Božje službe* od 20. prosinca 1928.).

Božansko i ljudsko u liturgiji

50. Sveta se liturgija sastoji od Božjega i ljudskoga elementa. Kao što je jasno, ono što je odredio Božanski Otkupitelj, to ljudi nikako ne smiju promijeniti; a ono što su ustanovili ljudi, to se prema zahtjevima vremena ili potrebama prilika i duša može i mijenjati, kako to odobri crkvena hijerarhija, oslanjajući se na pomoć Duha Svetoga. Odatle proistječe ona divna raznolikost istočnih i zapadnih obreda; odatle dolazi sve veće razvijanje osobitih vjerskih običaja i pobožnih vježbi koje su u starijim vremenima bile tek u začetku; zbog toga se katkada događa da se opet obnavljaju i vraćaju pobožne uredbe koje su bile s vremenom zaboravljene. Sve to svjedoči o snažnome vjekovnom životu neokaljane Zaručnice Isusa Krista; to je onaj sveti razgovor što se tijekom vjekova vodi između nje i njezina Božanskoga Zaručnika, da mu posvjedoči svoju i sebi povjerenih naroda vjeru te svoju neugasivu ljubav; a to dokazuje i onaj mudri način odgoja kojim ona u vjernicima budi »kršćanski osjećaj« i svakoga dana ga sve više pojačava.

51. Zaista, nije bilo malo razloga zbog kojih se odvija i razvija napredak svete liturgije tijekom dugih i slavnih vjekova Crkve.

Promjene radi jasnijega isticanja nauke...

52. Tako, na primjer, kada se katolička nauka o utjelovljenoj Božjoj Riječi, o euharistijskome sakramentu i žrtvi, o Božjoj Majci i Djevici Mariji točnije i jasnije izložila, uvedeni su novi oblici obreda, po kojima je svjetlo, što je jasnije sinulo iz odluka crkvenoga učiteljstva, i u bogoslužju bolje zasjalo i na neki se način odrazilo, da bi moglo lakše doći do pameti i srca kršćanskoga puka.

...radi izmjene u crkvenoj stezi...

53. Daljnji razvoj crkvene stege u podjeljivanju sakramenata, kao na primjer kod sakramenta pokore, pa ustanova i onda prestanak katekumena, primanje Euharistije samo pod jednom prilikom u Latinskoj crkvi, sve je to bez sumnje nemalo djelovalo da se prastari običaji s vremenom izmijene te da se pomalo uvedu novi koji će biti više u skladu s novim uredbama.

...radi novih izvanliturgijskih pobožnosti...

54. Kod ovoga su razvoja i promjene mnogo djelovale i one pobožne vježbe i djela koja nisu u uskoj vezi s liturgijom, ali su se u novije vrijeme po divnome Božjemu naumu silno u narodu raširile; tako npr. sve veći i sve dublji žar u štovanju božanske Euharistije, zatim pregorke muke našega Otkupitelja, Presvetoga Srca Isusova, pa Djevice Bogorodice i njezinoga prečistoga Zaručnika.

55. Tome su pridonijeli, da spomenemo i izvanjske prilike, javni pobožni pohodi na grobove mučenika, i u tu su svrhu poduzeti osobiti postovi i napokon molitveni zborovi koji su se sastajali radi pokore u ovome svetom gradu, a kojima se više puta pridružio i Vrhovni svećenik.

...i radi razvoja crkvene umjetnosti

56. Lako je shvatiti da je sve veći razvoj lijepih umjetnosti, osobito graditeljstva, slikarstva i glazbe mnogo utjecao na uređenje i izmjenu izvanjskih elemenata svete liturgije.

Obrana od zloporaba

57. Ovim se istim svojim pravom u liturgijskim pitanjima Crkva služila i kada je trebalo obraniti svetost bogoslužja protiv smiono i nerazborito uvedenih zloporaba pojedinačnih ljudi ili pojedinih Crkava. I tako se dogodilo da je u šesnaestome vijeku — kad su se običaji i navike takve vrste odviše umnožile i kad su novotarije pojedinaca izvrgle opasnosti čistoću vjere i pobožnosti, a donosile veliku korist krivovjernicima i širenju njihovih zabluda — naš prethodnik besmrtne uspomene Siksto V., da bi obranio zakonite obrede Crkve i pročistio ih od svega nevaljaloga što se u njih uvuklo, godine 1588. ustanovio Sveti zbor za obranu obreda (Konstitucijom *Neizmjerna* od 22. siječnja 1588.). Toj je ustanovi i danas povjerena briga da budno nastoji oko uređivanja i određivanja svega onoga što se tiče svete liturgije (Zakonik crkvenoga prava, kan. 253).

Taj se razvoj ne može prepustiti samovolji pojedinaca

58. Zato samo vrhovni svećenik ima pravo priznati i ustanoviti bilo koji običaj u bogoslužju, uvoditi i odobravati nove obrede, pa i mijenjati one koje bude smatrao potrebnima promjene (usp. kan. 1257). A biskupi imaju pravo i dužnost pomnjivo paziti da se točno vrše odredbe svetih kanona o Božjoj službi (usp. kan. 1261). Ne mogu se, dakle, prepustiti samovolji pojedinaca, pa bili oni i članovi klera, tako svete i časne stvari koje se tiču vjerskoga života kršćanske zajednice, vršenja svećeništva Isusa Krista i Božje službe, štovanja koje dugujemo presvetome Trojstvu, utjelovljenome Očevu Sinu, njegovoj uzvišenoj Majci i ostalim nebeskim stanovnicima, kao i spasenja ljudi. Zbog istoga razloga nikome nije dopušteno da imalo svojevoljno određuje izvanjske čine na ovome području, koji su tako usko povezani s crkvenom stegom, redom, jedinstvom i skladom otajstvenoga Tijela, a nerijetko i s cjelovitošću katoličke vjere.

Nepromišljene zloporabe

59. Crkva je, o tome nema sumnje, živi sklop udova. I u onim stvarima koje se tiču svete liturgije Crkva raste, razvija se i napreduje, pa se upriličuje i prilagođuje potrebama i prilikama vremena, ali uvijek tako da njezina nauka ostane netaknuta i čitava. No svakako se mora osuditi nepromišljena smionost onih koji namjerno uvode nove liturgijske običaje ili opet oživljavaju već napuštene obrede koji se ne slažu s postojećim zakonima i rubrikama. A da se to i događa, časna

braćo, to znamo i silno žalimo, i to ne samo u neznatnim stvarima, nego i u vrlo važnima. Ima ih, na primjer, koji se kod vršenja svete euharistijske žrtve služe živim narodnim jezikom; koji neke svetkovine, koje su iz dobro promišljenih razloga ustaljene i propisane, prenose u druga vremena; koji iz zakonitih knjiga javnoga moljenja izbacuju svete spise Staroga Zavjeta, jer im tobože nisu zgodni i u skladu s današnjim vremenom.

60. Upotrjeba latinskoga jezika, kako je na snazi u velikome dijelu Crkve, jasan je i plemeniti znak jedinstva i zgodno sredstvo protiv bilo kojega iskrivljavanja prave nauke. Dakako, kod mnogih obreda može biti od velike koristi za put upotrjebljavanje narodnoga jezika, ali samo Apostolska stolica to može dopustiti. Stoga bez njezina suda i odobrenja u tome se pravcu ne smije ništa poduzeti, jer, kao što smo rekli, uređivanje svete liturgije potpuno ovisi o njezinome sudu i odobrenju.

Pretjerano isticanje starih obreda

61. Jednako treba misliti i o nastojanjima onih koji hoće opet uvesti bilo koje stare obrede i ceremonije. Zaista je liturgija starih vremena dostojna poštivanja; ali neki stari običaj, samo zato što je star, ne znači odmah da je zgodniji i bolji, ili sam po sebi, ili s obzirom na kasnija vremena i nove prilike. I noviji su liturgijski obredi vrijedni štovanja i pažnje, jer su nastali pod uplivom Duha Svetoga, koji je s Crkvom u svako doba sve do konca svijeta (usp. Mt 28, 30). Oni su i pomagala kojima se dična Zaručnica Isusa Krista služi da potakne i pomaže ljude na putu do svetosti.

62. Jest vrlo pametno i vrlo pohvalno srcem i pameću posegnuti za vrelima svete liturgije, jer proučavanje ove struke koja ide k njezinim izvorima mnogo pomaže za dublje i točnije poznavanje značenja svetkovina i obrazaca koji se upotrjebljavaju, kao i svetih obreda; ali nije ni pametno ni pohvalno sve svesti na starinu po svaku cijenu. Stoga, da navedemo koji primjer, ne ide pravim putem onaj koji bi htio oltaru dati starinski oblik stola; koji bi htio da liturgijsko ruho nikada ne bude crne boje; koji bi izbacio iz crkava svete slike i kipove; koji bi tražio da se lik Božanskoga Spasitelja na križu prikazuje tako da se na njegovome tijelu ne vide odrazi njegovih strašnih muka; koji ne odobrava i zabranjuje polifono, to jest višeglasno pjevanje, pa i onda kad je ono u skladu s propisima koje je izdala Apostolska stolica.

Pretjerana ljubav prema starini

63. Kao što nijedan pametan katolik ne smije odbijati nove vjerske formule, koje je Crkva pod vodstvom i nadahnućem Duha Svetoga s velikom korišću sastavila i odredila, da bi se vratio na stare formule koje su upotrebljavali prvi sabori; kao što nijedan pametan katolik ne smije odbacivati sadašnje zakone da bi se vratio na propise koje poznajemo iz starih vrela kanonskoga prava; isto tako, kad se radi o svetoj liturgiji, tko bi se htio vratiti na stare običaje i obrede, a odbijao bi nove propise koji su uvedeni po odredbi Božje Providnosti radi promijenjenih prilika, lako se vidi da toga ne vodi prava i pametna revnost.

64. Takav način mišljenja i vladanja oživljava onaj pretjerani i nepametni zanos za starinom što ga je pobudio nezakoniti sabor u Pistoji, i nastoji obnoviti mnogovrsne zablude koje su dale povoda da se sazove taj sabor, i koje su odande proistekle na veliku štetu duša, a koje je Crkva, ta uvijek budna čuvarica poklada vjere, povjerenoga joj od njezinoga Božanskoga utemeljitelja, s potpunim pravom osudila (usp. Pio VI., Konstitucija *Začetnika vjere* od 28. kolovoza 1794., br. 31

—34, 39, 62, 66, 69—74). Doista, takvi zli naumi i pothvati idu za tim da oslabe i ometu ono djelovanje po kojemu sveta liturgija putom svetosti sposobno upravlja k nebeskome Ocu sinove posinovljenja.

U skladu s crkvenom hijerarhijom

65. Sve, dakle, neka bude tako da se sačuva dužno jedinstvo s crkvenom hijerarhijom. Neka nitko sebi ne prisvaja pravo da sam za se kroji pravila i drugima ih nameće po svojoj volji. Samo Vrhovni svećenik, kao nasljednik svetoga Petra, kojemu je božanski Otkupitelj povjerio brigu da pase čitavo stado (usp. Iv 21, 15—17), i s njime sjedinjeni biskupi, koje je, u ovisnosti od Apostolske stolice, »Duh Sveti postavio... da upravljaju Crkvom Božjom« (Dj 20, 28), imaju pravo i dužnost voditi kršćanski puk. Radi toga, časna braćo, kadgod — pa ako zatreba, i spasonosnom strogošću — branite svoju vlast, vi vršite ne samo svoju dužnost, nego branite i volju Utemeljitelja Crkve.

II. EUHARISTIJSKA SLUŽBA

1. Narav euharistijske žrtve

66. Najveće blago i središte kršćanske vjere jest otajstvo presvete Euharistije, koju je ustanovio vrhovni svećenik Isus Krist, i koju zapovijeda da njegovi službenici u Crkvi neprestano obnavljaju. Kako se ovdje radi o najvažnijoj točki svete liturgije, čini nam se prikladnim, časna braćo, da na nju obratimo i vašu pozornost i da se pozabavimo ovim tako važnim predmetom.

67. Krist Gospodin, »svećenik zauvijek po redu Melkisedekovu« (Ps 109, 4), koji, »budući da je ljubio svoje, koji su bili na svijetu« (Iv 13, 1), »na posljednjoj večeri, one noći kad je bio izdan, da bi svojoj miloj Zaručnici Crkvi ostavio vidljivu žrtvu, kakvu ljudska narav traži, koja će predstavljati onu krvavu, što se imala samo jednom prinijeti na križu, te da uspomena na nju ostane do kraja svijeta, a njezina se spasonosna moć primjenjuje na otpuštenje grijeha koje svaki dan činimo... prikaza Tijelo i Krv svoju pod prilikama kruha i vina Bogu Ocu, i pod tim ih istim prilikama dade da ih blaguju apostoli koje je tada postavio za svećenike Novoga zavjeta; i naredi im da ih prikazuju oni i njihovi nasljednici u svećeništvu« (Tridentski sabor, 22. sjednica, gl. 1).

Pravo ponavljanje žrtve na križu

68. Uzvišena oltarska žrtva nije, dakle, puko i jednostavno spominjanje muke i smrti Isusa Krista, nego je pravo i potpuno žrtvovanje, kojim po nekrvnom prinosu vrhovni svećenik radi ono isto što je već učinio na križu, prikazujući sama sebe vječnome Ocu kao ugodnu žrtvu. »Jedna je... i ista žrtva; isti onaj koji sada žrtvuje po rukama svećenika, onda je prikazao sebe na križu, samo je različit način žrtvovanja« (isto, gl. 2).

a) Isti je svećenik

69. Isti je, rekosmo, svećenik — Isus Krist, čiju svetu osobu predstavlja njegov službenik. Ovaj, naime, po svojemu svećeničkom ređenju pridružuje se Vrhovnome svećeniku i ima vlast da radi po snazi i u osobi istoga Krista (usp. Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije* III, 22, 4). Zato on svojim svećeničkim činom na neki način »Kristu posuđuje svoj jezik, pruža mu svoju ruku« (Sv. Ivan Zlatousti, *Homilija uz Ivanovo Evanđelje,* br. 86, 4).

b) Ista je žrtva

70. Isto tako je jedna žrtva, naime, božanski Otkupitelj, po svojoj čovječjoj naravi, i svojim pravim tijelom i krvlju. No različiti je način na koji se Krist prikazuje. On je na križu prikazao Bogu svega sebe i svoje trpljenje, a žrtvovanje se žrtve izvršilo krvavom smrću, podnesenom drage volje. A na oltaru, radi proslavljenoga stanja njegove čovječje naravi, »smrt ne vlada više njime« (Rim 6, 9), i prema tome nije više moguće prolijevanje krvi; ali Božja je mudrost pronašla način kako će se po izvanjskim znakovima, koji predočuju njegovu smrt, čudesno obnavljati žrtvovanje našega Otkupitelja. Jer, po pretvorbi kruha u tijelo i vina u krv Kristovu, kao što je zaista prisutno njegovo tijelo, tako je prisutna i njegova krv; a euharistijske prilike, pod kojima je prisutan, predstavljaju krvavo odjeljenje tijela i krvi. Tako se spomen njegove smrti, koja se stvarno zbila na Kalvariji, ponavlja u svakoj žrtvi na oltaru, jer se odijeljenim prilikama Isus Krist označuje i prikazuje u stanju žrtve.

c) Isti su ciljevi žrtve

71. Isti su, napokon, i ciljevi, od kojih je prvi proslava nebeskoga Oca. Od svoje kolijevke pa do smrti Isus Krist je gorio od želje da proslavi Boga, pa je s križa prinos njegove krvi došao u nebo pun ugodna mirisa. I da se taj slavospjev nikada ne prekine, u euharistijskoj se žrtvi udovi sjedinjuju s božanskom Glavom i s njome ujedinjeni zajedno s anđelima i arkanđelima pjevaju Bogu besmrtne hvale (usp. Misal, Predslovlje), dajući Ocu Svemogućemu svaku čast i slavu (usp. isto, Kanon).

72. Druga je svrha Bogu dužna zahvala. Samo je božanski Otkupitelj, kao premili Sin vječnoga Oca, čiju je beskrajnu ljubav sasvim poznavao, mogao ispjevati mu dostojnu pjesmu zahvalnicu. Na to je mislio, to je htio, kad je na posljednjoj večeri »zahvalio« (Mk 14, 23). To nije prestao činiti ni kad je visio na križu; ne prestaje činiti to u uzvišenoj oltarskoj žrtvi, koja baš i znači čin zahvaljivanja ili euharistijski čin, jer je to "zaista dostojno i pravedno, pravo i spasonosno« (Misal, Predslovlje).

73. Treća je svrha zadovoljština, izmirenje i pomirba. Doista, nitko nije mogao svemogućemu Bogu potpuno zadovoljiti za grijehe ljudskoga roda osim jedino Krista. Stoga se on i htio prikazati na križu »kao pomirbena žrtva za naše grijehe, i ne samo naše, nego i svega svijeta« (1 Iv 2, 2). Jednako se i na oltarima svakoga dana prikazuje za naše otkupljenje, da bismo se oslobodili vječne osude i bili ubrojeni u stado izabranika. I to ne samo za nas, koji smo još u ovome smrtnom životu, nego i »za sve one, koji počivaju u Kristu, koji otiđoše pred nama sa znamenjem vjere i počivaju u snu mira« (Kanon); jer bilo da živimo, bilo da umiremo, »ne dijelimo se od jednoga te istog Krista« (sv. Augustin, *O Trojstvu,* 13, 19).

74. Četvrti je napokon cilj prošnja. Čovjek, kao rasipni sin, zlo je potrošio i razasuo sva dobra što ih je primio od nebeskoga Oca, pa je pao u najveće siromaštvo i krajnju bijedu. No Krist je na križu »molbe i prošnje... prinosio s velikom vikom i suzama, i bio uslišan za svoju smjernost« (Heb 5, 7). Isto tako na svetim oltarima uspješno posreduje za nas kod Oca da se napunimo svakim blagoslovom i milošću.

Neizmjerna vrijednost božanske žrtve

75. Lako je stoga razumjeti zašto sveti Tridentski sabor tvrdi da nam se po euharistijskoj žrtvi pruža spasonosna snaga križa, da se brišu naši svakidašnji grijesi (usp. sjednica 22, gl. 1).

76. A apostol naroda, ističući obilnu puninu i savršenstvo žrtve križa, kaže da je Krist jednim prinosom usavršio zauvijek one koji bivaju posvećeni (usp. Heb 10, 14). Jer zasluge ove žrtve, budući da su neizmjerne i beskrajne, nemaju granica: protežu se na sve ljude u svako doba, na svakome mjestu, jer je kod nje svećenik i žrtva Bogočovjek; jer je njegovo žrtvovanje, jednako kao i njegov posluh volji nebeskoga Oca, bilo potpuno savršeno, i jer je on htio da umre kao Glava ljudskoga roda: »Gledaj pogodbu našega otkupa: Krist visi o drvu, gledaj za koliku je cijenu kupio:... krv je prolio, krvlju je svojom kupio, krvlju je neokaljanoga Jaganjca kupio, krvlju je jedinoga Sina Božjega kupio... Kupac je Krist, cijena je sveta krv, kupovina je krug zemaljski« (sv. Augustin, *Razlaganje Ps.* 147, br. 16).

77. No ova kupnja ne dobiva odmah svoj potpuni učinak, jer je potrebno da Krist — pošto je ovom preobilnom cijenom, samim sobom, otkupio svijet — zadobije pravi i stvarni posjed ljudskih duša. Stoga, da bi se izvršilo i Bogu bilo ugodno otkupljenje i spasenje svih pojedinaca i svih naraštaja sve do konca svijeta, sasvim je potrebno da svaki pojedinac dođe u životnu vezu sa žrtvom križa, pa da se na nj primjene zasluge koje izviru iz nje. Može se reći da je Krist na Kalvariji ustanovio kao neku čistu i spasonosnu kupelj koju je napunio svojom prolivenom krvlju; ali ako ljudi ne zarone u njezine valove i u njima ne operu mrlje svojih zloća, doista ne će moći biti očišćeni i spašeni.

Nužna je suradnja vjernika

78. Da se, dakle, u Jaganjčevoj krvi operu svi i pojedini grješnici, traži se suradnja vjernika. Jer ako je Krist, općenito govoreći, sav ljudski rod svojom krvavom smrću pomirio s Ocem, ipak je htio da svi pristupe i budu privedeni k njegovome križu, osobito po sakramentima i euharistijskoj žrtvi, da bi zadobili spasonosne plodove koje je on na križu stekao. Po toj djelatnoj i osobnoj suradnji udovi postaju svaki dan sve sličniji svojoj božanskoj Glavi, a i život koji izvire iz Glave daje se udovima, tako da na taj način svatko od nas može ponoviti one riječi svetoga Pavla: »S Kristom sam pribijen na križ; a ja živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist« (Gal 2, 19—20). Jer, kao što smo drugom prilikom navlaš i sažeto rekli, »Krist Isus, dok je umirući na križu poklonio svojoj Crkvi neizmjerno blago otkupljenja bez ikakva njezina sudjelovanja, kad se radi o dijeljenju toga blaga, onda želi to djelo posvećenja dati svojoj neokaljanoj Zaručnici, da ono na neki način potječe od njezina djelovanja« (enciklika *O otajstvenome Tijelu* od 29. srpnja 1943.).

79. Presveta oltarska žrtva je izvrsno sredstvo kojim se zasluge stečene križem božanskoga Otkupitelja dijele vjernicima: »Kadgod se slavi uspomena ove žrtve, vrši se djelo našega otkupljenja« (Misal, prikazna molitva 9. nedjelje po Duhovima). A osim toga, ona ni najmanje ne umanjuje dostojanstvo krvne žrtve, nego naprotiv, kako tvrdi Tridentski sabor (usp. 22. sjednica, gl. 2, kan. 4), još više ističe i sve jasnije pokazuje njezinu veličinu i nužnost. Dok se svaki dan žrtvuje, prisjeća nas da nema drugoga spasenja, osim u križu Gospodina našega Isusa Krista (usp. Gal 6, 4) i da Bog hoće da se ova žrtva ponavlja »od istoka... sunca do zapada« (Mal 1, 11). Na taj način nikada ne će prestati pjesan slave i zahvale što je ljudi duguju spasitelju, jer im je neprestano potrebna njegova pomoć, a potrebna im je i krv božanskoga Spasitelja, da ih opere od grijeha koji izaziva njegovu pravdu.

2. Sudjelovanje vjernika kod euharistijske žrtve

80. Nužno je, časna braćo, da svi vjernici promisle kako je njihova glavna dužnost i najveća čast prisustvovati kod euharistijske žrtve; i to ne nehajna i nemarna srca i pameti rastresene i raštrkane; već tako žarko i tako djelatno, da se što tješnje ujedine s najvećim svećenikom po onoj apostolovoj riječi: »Ovo mišljenje... imajte u sebi, kakvo je i u Isusu Kristu« (Fil 2, 5), i da zajedno s njime i po njemu prinose i zajedno se s njime žrtvuju.

81. Krist je zaista svećenik, ali nama, a ne sebi, dok u ime svega ljudskog roda prikazuje vječnome Ocu želje i izraze bogoštovlja. On je i žrtva, ali nama, dok sama sebe stavlja na mjesto čovjeka grijesima okaljana. Ona apostolova riječ: »Ovo mišljenje... imajte u sebi, kakvo je i u Kristu« traži od svih kršćana da u svojoj duši pobude onakvo raspoloženje, koliko je to običnim ljudima moguće, kakvo je bilo u duši božanskoga Otkupitelja, kad je sama sebe darovao za žrtvu. Trebaju biti srcem ponizni te vrhovnome Božjem veličanstvu iskazivati poklon, čast, hvalu i zahvalu. Treba da se stave na neki način u stanje žrtve, da se sami sebe odreknu po evanđeoskim zakonima, da od svoje volje i rado čine pokoru, da se svaki pokaje za svoje grijehe i dadne za njih zadovoljštinu. Treba, ukratko, da svi zajedno s Kristom umremo otajstvenim načinom na križu, da bismo mogli reći s Pavlom: »S Kristom sam pribijen na križ« (Gal 2, 19).

Sudjelovanje, ali ne svećenička vlast

82. Iz toga što vjernici sudjeluju kod svete euharistijske žrtve, ne proizlazi da imaju svećeničku vlast. Svakako je nužno da to jasno predočimo svemu stadu.

83. Jer ima i danas, časna braćo, nekih koji se vraćaju na davno već osuđene zablude (usp. Tridentski sabor, sjednica 23, gl. 4) pa tvrde da se u Novome zavjetu svećeništvo zove samo ono što pripada svima koji su oprani u svetoj vodi krštenja, da se ona zapovijed kojom je Isus Krist na posljednjoj večeri naredio apostolima da čine ono što je bio on učinio izravno odnosi na čitavu Crkvu vjernika, pa da je tek kasnije nastalo hijerarhijsko svećenstvo. Stoga drže da narod ima pravu svećeničku vlast, a svećenik da djeluje samo po službi koja mu je povjerena od zajednice. Prema tome smatraju da je euharistijska žrtva zapravo »zajedničko služenje« i drže da je bolje kada svećenici zajedno s prisutnim pukom »koncelebriraju«, nego da posebice bez puka prikazuju žrtvu.

84. Uzaludno je tumačiti koliko su ove zavodljive zablude protivne istinama što smo ih gore dokazali, kad smo raspravljali o stupnju koji ima svećenik u otajstvenome Tijelu Kristovu. Ipak držimo, treba ponovno istaknuti, da svećenik zastupa narod samo utoliko što on predstavlja osobu Gospodina našega Isusa Krista, ukoliko je Glava svih udova i za njih se prikazuje; pa stoga pristupa k oltaru kao Kristov službenik, manji od Krista, ali veći od naroda (usp. sv. Robert Bellarmino, *O Misi,* II, 4). A narod, koji nikako ne predstavlja osobu božanskoga Otkupitelja, niti je posrednik — pomiritelj između sebe i Boga, ne može niti u jednome času imati svećenička prava.

a) Sudjelovanje ukoliko prikazuje svetu žrtvu zajedno sa svećenikom

85. Sve je to stalna istina vjere; ali se mora istaknuti i to da vjernici također prikazuju božansku žrtvu, samo na drugi način.

86. To su već neki od naših prethodnika i crkvenih naučitelja izrijekom izjavili; tako besmrtne uspomene Inocent III.: »Prikazuju ne samo svećenici, nego i svi vjernici, jer što se posebno vrši službom svećenika, to se općenito radi željom vjernika« *(O svetoj Tajni oltara,* III, 6). I milo nam je donijeti, između mnogih, barem jednu izjavu sv. Roberta Bellarmina o ovome pitanju: »Žrtva se

poglavito prinosi osobom Kristovom. Stoga je ono prikazanje, što slijedi iz posvećenja, kao neko svjedočanstvo da čitava Crkva prihvaća prinos što ga je učinio Krist i da zajedno s njime prinosi« *(O Misi,* I, 27).

87. A i obredi i molitve euharistijske žrtve isto tako jasno označuju i pokazuju da svećenici zajedno s narodom prikazuju žrtvu. Poslije prikazanja kruha i vina sveti se službenik obraća k puku i jasno govori: »Molite, braćo, da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu Ocu svemogućemu« (Misal, Čin Mise). Ali ne samo to, nego su osim toga i molitve kojima se prikazuje Bogu božanska žrtva ponajviše izražene u množini te se u njima više puta kaže da i puk ima dijela u ovoj žrtvi jer je i on prinosi. Tako na primjer: »Za koje ti prinosimo, ili koji ti prinose... Molimo te, dakle, Gospodine, da umilostivljen primiš ovaj prinos naše službe, kao i sve svoje obitelji... Mi sluge tvoje, ali i sveti puk tvoj, prinosimo preslavnome veličanstvu tvome od tvojih darova i poklona žrtvu čistu, žrtvu svetu, žrtvu neokaljanu« (Isto, Kanon mise).

88. I nije čudo da su vjernici uzdignuti na ovoliko dostojanstvo. Po kupelji krštenja uopće svi kršćani postaju udovima otajstvenoga Tijela Krista svećenika, i »pečatom« koji kao da se urezuje u njihovu dušu, određeni su za bogoslužje te tako, prema svojoj mogućnosti, postaju dionicima Kristova svećeništva.

Vjernici poklanjaju kruh i vino

89. U svako doba je u Katoličkoj crkvi ljudski razum nastojao, prosvijetljen vjerom, što bolje moguće upoznati božanske stvarnosti. Stoga je prirodno da i kršćanski puk pobožno pita u kojemu se smislu u Činu euharistijske žrtve govori da i on (puk) prinosi. Da zadovoljimo, dakle, toj pobožnoj želji, sviđa nam se ovdje ukratko i jasno razložiti to pitanje.

90. Ponajprije, ima nekih udaljenih razloga: nerijetko se događa da vjernici, prisustvujući svetim obredima, ispripliću svoje molitve naizmjence sa svećenikom; isto tako katkada (a u starini je to bivalo češće) donose službenicima oltara kruh i vino da se pretvore u tijelo i krv Kristovu; i napokon, dajući milostinju, čine da svećenik namijeni za njih božansku žrtvu.

91. Ali ima i dublji razlog zašto se može reći da svi kršćani, a osobito oni koji su kod oltara, prikazuju žrtvu.

Žrtva prikazana od vjernika...

92. Da se ne bi u toj vrlo važnoj stvari potkrala neka opasna zabluda, treba sasvim točno odrediti značenje riječi »žrtvovati«. Ono nekrvno žrtvovanje po kojemu, pošto su izgovorene riječi posvećenja, Krist biva na našim oltarima u stanju žrtve, vrši samo svećenik ukoliko zamjenjuje Kristovu osobu, a ne ukoliko zastupa narod. Ali stavljajući božansku žrtvu na oltar, svećenik je prikazuje kao prinos Bogu Ocu, na slavu presvetoga Trojstva i na dobro čitave Crkve. I u ovome prinosu u užemu smislu sudjeluju vjernici na svoj način zbog dva razloga: jer oni ne samo po svećenikovim rukama, nego na neki način i zajedno s njime prikazuju žrtvu; a zatim, što se po tome sudjelovanju i prinos puka odnosi na liturgijsko bogoslužje.

93. Da vjernici po svećenikovim rukama prinose žrtvu, jasno je po tome što službenik oltara zamjenjuje Kristovu osobu kao Glavu koja žrtvuje u ime svih udova, a po tome se s pravom može reći da čitava Crkva po Kristu prikazuje žrtvu. A kad se kaže da puk zajedno sa svećenikom žrtvuje, to nije zato što bi udovi Crkve jednako kao i svećenik vršili vidljivi liturgijski čin, što spada

jedino na svećenika kojega je Bog za to odredio; nego zato što puk ujedinjuje svoje osjećaje hvale, prošnje, naknade i zahvaljivanja s osjećajima i nakanom svećenika, dapače, i samoga Vrhovnoga Svećenika, s tom svrhom da se ona u samome prikazivanju žrtve, pa i po izvanjskomu svećenikovom obredu, prikaže Bogu Ocu. Nužno je, naime, da izvanjski obred žrtve po svojoj naravi očituje nutarnje štovanje; a žrtva Novoga zavjeta znači onaj vrhovni poklon kojim sâm vrhovni žrtvovatelj, a to je Krist, te zajedno s njime i po njemu i svi njegovi otajstveni udovi, iskazuju Bogu dužnu čast i poštovanje.

94. S velikom radošću saznajemo da je taj nauk osobito u ova posljednja vremena po dubljemu proučavanju liturgijske struke od mnogih istaknut i osvijetljen. Ali svakako moramo vrlo požaliti sva ona pretjerivanja i kriva shvaćanja koja se ne slažu s pravim naukom Crkve.

...na način koji određuje Crkva

95. Tako neki sasvim odbacuju Mise koje se prikazuju pojedinačno i bez prisustva naroda, jer se tobože udaljavaju od staroga načina prikazivanja; a ima i onih koji tvrde da svećenici ne mogu u isto doba na više oltara prikazivati žrtvu, jer da na taj način rastavljaju zajednicu i dovode u opasnost njezino jedinstvo; ima ih koji dolaze dotle da misle da je svakako potrebno da puk potvrdi i odobri žrtvu, kako bi imala snagu i uspješnost.

96. U toj se stvari pogrješno pozivaju na društveni značaj euharistijske žrtve. Naime, kadgod svećenik ponavlja ono što je božanski Otkupitelj učinio na Posljednjoj večeri, doista se vrši žrtva, a ta žrtva uvijek i svagdje, i to nužno, po svojoj naravi, ima javni i društveni značaj, jer onaj koji je prikazuje čini to u ime Krista i u ime vjernika kojima je božanski Otkupitelj Glava, te je prikazuje Bogu za Crkvu svetu katoličku, i za žive, i za mrtve (usp. Misal, Čin Mise). A to biva, bez ikakve sumnje, bilo da su vjernici prisutni — a Mi želimo i preporučujemo da u što većemu broju i što pobožnije prisustvuju — bilo da nisu prisutni, budući da se nipošto ne traži da narod odobri ono što čini posvećeni službenik.

97. Premda, dakle, iz ovoga što smo razložili jasno proizlazi da se sveta Misa govori u ime Krista i Crkve, i da se euharistijska žrtva ne lišava niti svojih društvenih plodova, makar je prikazivao i svećenik bez ijednoga službenika, ipak, radi dostojanstva tako uzvišene tajne hoćemo i tražimo, kao što je uostalom uvijek zapovijedala majka Crkva, da nijedan svećenik ne pristupi oltaru ako nema poslužitelja koji će mu dvoriti i odgovarati, kako to određuje kanon 813.

b) Sudjelovanje vjernika ukoliko treba da i sebe prikazuju kao žrtvu

98. A da prikazanje, kojim vjernici u ovoj žrtvi prikazuju nebeskome Ocu božansku žrtvu, postigne svoj potpuni uspjeh, potrebno je da oni još nešto dodaju, a to je, da sami sebe na neki način žrtvuju.

99. No to se žrtvovanje ne ograničuje samo na euharistijsku žrtvu. Naime, poglavica apostolski hoće da, već po tome što se kao živo kamenje naziđujemo na Krista, uzmognemo kao »sveto svećeništvo prinositi duhovne žrtve, ugodne Bogu, po Isusu Kristu« (1 Pt 2, 5); a Pavao apostol, ne praveći razlike u vremenu, ovim riječima potiče kršćane: »Zaklinjem vas, dakle,... da prikažete tjelesa svoja za žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu, kao vaše razložno bogoštovlje« (Rim 12, 1). No, kada vjernici osobito sudjeluju kod liturgijskoga čina tako pobožno i sabrano da se o njima s pravom može reći: »kojih ti je vjera poznata i znana pobožnost« (Misal, Čin Mise), onda nije moguće da njihova vjera ne djeluje življe po ljubavi, da im bogoljubnost ne ojača i rasplamsa, da

se svaki od njih ne posveti širenju slave Božje te da vruće ne žele da se što više upriliče Isusu Kristu koji je pretrpio silne boli pa da se sa samim vrhovnim svećenikom i po njemu prikažu kao duhovna žrtva.

Duše im trebaju biti čiste

100. To nas uče i one pobude koje biskup u ime Crkve upravlja svetim službenicima onoga dana kad ih zaređuje: »Budite svjesni onoga što činite, nasljedujte što vršite i, slaveći tajnu smrti Gospodnje, svakako nastojte mrtviti udove vaše od mana i požuda« (Rimski pontifikal, Ređenje svećenika). A gotovo na isti način u svetim se liturgijskim knjigama upozoravaju i kršćani koji pristupaju k oltaru da sudjeluju kod svetih čina: »Neka bude na ovome oltaru... štovanje nevinosti, neka se žrtvuje oholost, zakolje srdžba, probode nečistoća i svaka pohota, neka se umjesto grlica prikaže žrtva čista i mjesto golubića žrtva nevina« (isto, Posvećenje oltara, Predslovlje). Dok smo, dakle, kod oltara, moramo mrtviti svoju dušu tako da se u njoj potpuno ugasi sve što je grijeh te da se pomnjivo njeguje i krijepi štogod po Kristu rađa vrhunaravnim životom, da tako i mi, zajedno s neokaljanom žrtvom, budemo žrtva ugodna Bogu.

101. Crkva svojski nastoji po odredbama svete liturgije da se ova sveta svrha postigne na što zgodniji način. Ovamo smjeraju ne samo čitanja, homilije i govori posvećenih službenika, kao i sav niz otajstava koja nam se tijekom godine pružaju na spomen, nego i haljine i sveti obredi te njihov izvanjski sjaj. To sve ide za tim da se »istakne veličanstvo tolike žrtve te da se tim vidljivim znakovima vjere i pobožnosti duše vjernika potaknu na promatranje uzvišenih stvari koje se kriju u ovoj žrtvi« (Tridentski sabor, sjednica 22, gl. 5).

Trebaju biti slika Isusa Krista

102. Dakle, svi sastavni dijelovi liturgije teže za tim da naša duša u sebi odrazi, po tajni križa, sliku božanskoga Otkupitelja, po onoj riječi apostola naroda: »S Kristom sam pribijen na križ; ja živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist« (Gal 2, 19—20). Time mi postajemo kao žrtva, zajedno s Kristom, na veću slavu vječnoga Oca.

103. Evo, na to trebaju vjerni kršćani podignuti i upraviti svoju dušu kad prikazuju božansku žrtvu u euharistijskome obredu. Jer ako je, kako piše sv. Augustin, naše otajstvo položeno na stol Gospodnji (usp. Govor 272), to je sâm Krist Gospodin, ukoliko je Glava i simbol onoga sjedinjenja po kojemu smo mi Tijelo Kristovo (usp. 1 Kor 12, 27) i udovi njegova Tijela (usp. 5, 30); ako sv. Robert Bellarmino u duhu toga istog naučitelja iz Hipona naučava da se u žrtvi oltara označava ona opća žrtva kojom se čitavo otajstveno Tijelo Kristovo, a to je sav okupljeni narod, prikazuje Bogu po Kristu, Velikome Svećeniku (usp. *O Misi,* II, 8), onda se ne može zamisliti ništa pravilnije, ništa pravednije, nego da i mi svi zajedno s našom Glavom, koja je za nas trpjela, sami sebe žrtvujemo vječnome Ocu. Naime, u oltarskoj tajni, kako kaže sv. Augustin, očituje se Crkvi, da se u onome što prikazuje i ona sama prikazuje *(O državi Božjoj,* X, 6).

Veliko dostojanstvo vjernika

104. Neka, dakle, dobro promisle kršćani do koje ih je visine uzdignulo sveto krštenje, i neka im ne bude dosta sudjelovati kod euharistijske žrtve s onom općom nakanom koja dolikuje udovima Kristovim i djeci Crkve; nego, dragovoljno i tijesno sjedinjeni s vrhovnim Svećenikom i njegovim službenikom na zemlji, neka se u duhu svete liturgije s njime ujedine na osobit način kad se vrši posvećenje božanske žrtve, pa neka je zajedno s njime prikazuju kad se izgovaraju one riječi:

»Po njemu, i s njime, i u njemu tebi je Bogu Ocu svemogućemu, u jedinstvu Duha Svetoga, svaka čast i slava po sve vijeke vjekova« (Misal, Čin Mise), na koje riječi narod odgovara: »Amen«. I neka kršćani ne zaborave prikazati sebe i svoje brige, boli, tjeskobe, nevolje i potrebe zajedno s božanskom Glavom, na križu pribijenom.

c) Sredstva da se olakša i unaprijedi ovo sudjelovanje

105. Stoga su dostojni hvale oni koji, s nakanom da bi kršćanski puk lakše i korisnije sudjelovao kod euharistijske žrtve, nastoje mu zgodno dati u ruke »Rimski misal«, tako da vjernici, ujedinjeni sa svećenikom, istim njegovim riječima i istim osjećajima Crkve mole s njime. Isto tako treba pohvaliti i one koji nastoje da liturgija i u vanjskome načinu bude sveti čin u kojemu će svi prisutni sudjelovati. A to može biti na razne načine: kad, naime, sav narod po pravilima svetoga obreda skladno odgovara na svećenikove riječi, ili pjeva pjesme koje se slažu s raznim dijelovima žrtvovanja, ili čini i jedno i drugo, ili napokon kad u svečanim Misama naizmjence odgovara na riječi Kristova službenika i ujedno pjeva liturgijske pjesme.

Treba se držati crkvenih propisa

106. No ti se načini sudjelovanja kod žrtvovanja smiju pohvaliti i preporučiti samo onda kad se potpuno pokoravaju crkvenim odredbama i pravilima svetih obreda; a poglavito idu za tim da podržavaju i potiču pobožnost kršćana i njihovo usko jedinstvo s Kristom i njegovim vidljivim službenikom, te da pobuđuju u njima unutarnje osjećaje i stanje kojim se naša duša treba upriličiti vrhovnome Svećeniku Novoga zavjeta. Ipak, iako oni i vanjskim načinom pokazuju da se žrtva po svojoj naravi, budući da je vrši posrednik između Boga i ljudi (usp. 1 Tim 2, 5), treba smatrati djelom čitavoga otajstvenoga Tijela Kristova — uza sve to, takvi načini sudjelovanja nisu neizostavno potrebni da bi se ovoj žrtvi dala ovakva opća i javna oznaka. Osim toga, Misa koja se obavlja tako da vjernici i svećenik naizmjence mole, nipošto ne može zamijeniti svečanu Misu, jer ova, makar se i obavlja samo u prisutnosti svetih službenika, radi svojih velebnih obreda i radi sjaja ceremonija ima svoje osobito dostojanstvo, iako se njezin sjaj i svečanost veoma povećava kad je prisutan brojan i pobožan narod, kao što Crkva i želi da bude.

Ne smije se pretjerivati

107. Treba ipak spomenuti i to da se udaljavaju od istine i od razboritoga puta oni koji, zavedeni krivim mišljenjem, daju ovim pomagalima toliku važnost te se usuđuju tvrditi da bez njih sveti čini ne mogu postići sebi određenu svrhu.

108. Naime, mnogi se vjernici ne mogu služiti »Rimskim misalom«, makar bio preveden i na narodni jezik; niti su svi sposobni pravo, kako treba, shvatiti obrede i liturgijske obrasce. Um, karakter i ćud ljudi tako su raznovrsni i različiti da ne mogu svi na jednak način osjetiti snagu molitava, pjesama i svetih čina koji se zajednički obavljaju. Osim toga, duševne potrebe i osjećaji nisu jednaki kod svakoga, a niti su kod pojedinaca uvijek isti. Tko bi, dakle, smio reći, zaveden ovakvom predrasudom, da toliki broj kršćana ne može sudjelovati kod euharistijske žrtve niti se koristiti njezinim blagodatima? Svakako to mogu svi, ali na drugi način koji je za neke lakši, na primjer, pobožno razmišljajući o otajstvima Isusa Krista, ili vršeći druge pobožne vježbe i moleći druge molitve koje, premda su oblikom drukčije nego sveti obredi, ipak se po svojoj naravi s njima slažu.

Biskupski odbori za promicanje liturgije

109. Stoga vas potičemo, časna braćo, da svaki u svojoj biskupiji ili na povjerenome vam crkvenom području izvolite propisati i urediti najzgodniji način na koji će puk moći sudjelovati kod liturgijskih čina, prema propisima »Misala« i prema odredbama Svetoga zbora za obrede i Zakonika crkvenoga prava, tako da se sve vrši s dužnim redom i dostojanstvom i da se nitko, pa bio to i svećenik, ne služi svetim zgradama po svojoj samovolji kao za neke pokuse. U tu svrhu želimo, kao što u pojedinim biskupijama postoje odbori za svetu glazbu i umjetnost, da se tako osnuje i odbor za unaprjeđenje liturgijskoga apostolata, da se pod vašom budnom brigom sve pomnjivo odvija prema odredbama Apostolske stolice.

110. A u redovničkim zajednicama, sve što su u ovoj stvari odredile vlastite Ustanove, neka se točno vrši, i neka se ne uvode nove stvari koje poglavari nisu prije odobrili.

111. I doista, premda mogu biti različiti izvanjski oblici i prilike kako kršćanski narod sudjeluje kod euharistijske žrtve i drugih liturgijskih čina, ipak treba sa svom pomnjom uvijek ići za tim da se duše prisutnih što tješnje sjedine s božanskim Otkupiteljem i da se njihov život svakoga dana sve više odlikuje svetošću te slava nebeskoga Oca svakim danom bude sve veća.

3. Euharistijska pričest

112. Uzvišena žrtva oltara dovršuje se blagovanjem božanske gozbe. Ali, kao što svi znaju, za potpunost same žrtve traži se jedino da svećenik blaguje nebeski kruh, a ne da i narod pristupi svetoj pričesti, premda je to inače veoma poželjno.

Za potpunost žrtve dostaje svećenikova pričest

113. Želimo o ovoj stvari ponoviti one napomene što ih donosi naš prethodnik Benedikt XIV. govoreći o definicijama Tridentskoga sabora: »Najprije... moramo reći da nijednome vjerniku ne može pasti na pamet da privatne Mise, na kojima sâm svećenik prima svetu Euharistiju, radi toga gube svojstvo prave, savršene i cjelovite nekrvne žrtve koju je ustanovio Krist Gospodin, pa da se zato moraju smatrati nedopuštenima. Naime, vjernicima nije nepoznato, ili se barem lako mogu poučiti, da je presveti Tridentski sabor, oslanjajući se na nauk koji je sačuvala neprekidna predaja Crkve, osudio novo i krivo Lutherovo učenje koje se ovome protivi« (enciklika *Obaviješteni* od 13. studenoga 1742., 1). — »Ako tko rekne da su nedopuštene Mise na kojima se sakramentalno pričešćuje sâm svećenik, pa da ih zato treba ukinuti, neka je izopćen« (Tridentski sabor, sjednica 22, kan. 8).

114. Udaljavaju se, dakle, s puta istine oni koji ne žele misiti ako vjerni puk ne pristupa k božanskome stolu; a još više se udaljavaju oni koji, da bi dokazali da je svakako nužno da i vjernici pristupe k euharistijskoj gozbi zajedno sa svećenikom, lukavo tvrde da se ovdje ne radi samo o žrtvi, nego o žrtvi i gozbi bratskoga zajedništva, pa svetu pričest, zajednički primljenu, stavljaju kao vrhunac čitave službe.

115. Doista, treba ponovno i ponovno istaknuti da je euharistijska žrtva po svojoj naravi nekrvno žrtvovanje božanske žrtve, koje se na otajstveni način očituje razdvojenošću svetih prilika i njihovim prikazivanjem nebeskome Ocu. A sveta pričest pripada upotpunjenju žrtve i služi za to da imamo dio od nje blagovanjem uzvišenoga sakramenta; pa dok je ona svakako nužna za svećenika koji posvećuje, vjernicima se samo preporučuje.

Crkva potiče na sakramentalnu i na duhovnu pričest

116. I kao što Crkva, kao učiteljica istine, sa svom brižnošću nastoji očuvati potpunost katoličke vjere, isto tako kao brižna majka svoje djece živo ih potiče da revno i često pristupaju k ovoj najvećoj blagodati naše vjere.

117. Ona želi ponajprije da kršćani, osobito kada ne mogu primiti euharistijsku hranu, barem je prime željom; i to tako da, pobudivši živu želju, ponizne duše i s potpunim pouzdanjem u volju božanskoga Otkupitelja, sjedine se s njime puni poštovanja i goreći što većom ljubavlju.

118. Ali to još nije dosta. Jer doista, kao što gore rekosmo, budući da blagovanjem nebeskoga kruha možemo biti dionicima žrtve po »sakramentalnoj« pričesti, zato majka Crkva, da bismo što uspješnije mogli »u sebi uvijek osjećati plod otkupljenja« (Misal, molitva na Tijelovo), svoj svojoj djeci ponavlja poziv Krista Gospodina: »Uzmite i blagujte... Ovo činite na moju uspomenu« (1 Kor 11, 24). U tome je smislu Tridentski sabor, odgovarajući na želje Isusa Krista i njegove neokaljane Zaručnice, vruće preporučio da bi se vjernici koji prisustvuju pojedinim Misama pričestili ne samo duhovnim čuvstvima nego i sakramentalnim primanjem Euharistije, da bi tako obilnije primili plod ove presvete žrtve (usp. sjednica 22, gl. 6).

Štoviše, naš prethodnik besmrtne uspomene Benedikt XIV., kako bi postalo još jasnije i očitije da vjernici primanjem Euharistije bivaju dionicima same božanske žrtve, hvali pobožnost onih koji se ne samo žele nahraniti nebeskim kruhom dok prisustvuju žrtvi, nego se vole pričestiti i česticama koje su u toj istoj žrtvi posvećene, iako je, kako sâm izjavljuje, vjernik pravo i stvarno dionik žrtve i po euharistijskome kruhu koji je već prije propisno posvećen. On ovako piše: »I premda su dionici iste žrtve, uz one kojima svećenik-služitelj pruža dio žrtve koju je u istoj Misi prikazao, također i oni kojima svećenik daje Euharistiju koja se običava čuvati, ipak zato Crkva nije nikada zabranila niti sada zabranjuje da svećenik zadovolji pobožnosti i pravoj molbi onih koji, dok prisustvuju Misi, žele također biti pripušteni na sudjelovanje kod te iste žrtve, koju i oni prinose na način koji njima dolikuje; dapače, odobrava i želi da se to ne propusti, te bi pokudila one svećenike čijom bi se krivnjom i nemarnošću uskratilo vjernicima takvo sudjelovanje« (enciklika *Obaviješteni,* 3).

Topli poziv svima

119. O da bi Bog dao da svi drage volje i rado odgovore ovim brižnim pozivima Crkve; da bi Bog dao da vjernici, pa i svakoga dana ako mogu, sudjeluju kod božanske žrtve ne samo duhovnim načinom, nego primanjem uzvišenoga Sakramenta, blagujući Tijelo Isusa Krista, prikazano za sve vječnome Ocu.

Potičite, časna braćo, u srcima onih koji su povjereni vašoj brizi, zanosnu i kao nezasitnu glad za Isusom Kristom. Pod vašim upućivanjem neka se oko oltara stječu djeca i mladež koja će sebe, svoju nevinost, svoj zanosni polet posvetiti božanskome Otkupitelju. Neka često pristupaju supruzi, da bi nahranjeni za svetim stolom odatle crpili snage da sebi povjereni porod odgajaju u smislu i u ljubavi Kristovoj.

120. Neka se pozivaju radnici da bi mogli primiti onu hranu koja će, krepka i uvijek svježa, obnavljati njihove sile i spremati njihovim naporima vječnu nagradu u nebu. Napokon, sve ljude bilo kojega staleža pozivajte i silite da uđu (usp. Lk 14, 32), jer ovo je kruh života koji je svima potreban.

Crkva Isusa Krista ima samo ovaj kruh koji će zasititi težnje i želje naših duša, kojim će ih najuže povezati s Isusom Kristom, i kojim će napokon postati »jedno Tijelo« (1 Kor 10, 17), i kao braća se među sobom složiti oni koji sjede uz isti nebeski stol, da lomeći jedan kruh prime lijek besmrtnosti (usp. sv. Ignacije mučenik, *Poslanica Efežanima,* 20).

Primanje svete pričesti u Misi

121. Veoma je zgodno, kako uostalom i liturgija propisuje, da vjernici pristupaju svetoj pričesti čim je svećenik s oltara uzeo svetu gozbu. A kako smo već rekli, treba pohvaliti i one koji, prisustvujući svetoj Misi, primaju one čestice koje su u istoj žrtvi posvećene, te se tako doista izvršava prošnja: »da se svi, koji blagujemo od ovoga žrtvenika presveto tijelo i krv tvojega Sina, napunimo svakoga nebeskog blagoslova i milosti« (Misal, Kanon Mise).

122. Ipak ima više puta razloga, i to ne rijetko, zašto se euharistijski kruh dijeli vjernicima ili prije ili poslije same žrtve, štoviše, zašto se — iako se sveta pričest daje odmah pošto se svećenik nahranio nebeskom gozbom — pričešćuje hostijama već prije posvećenim. I u ovim prilikama, kako smo uostalom i gore spomenuli, narod propisno sudjeluje kod euharistijske žrtve, i nerijetko može još lakše pristupati k stolu vječnoga života. A ako Crkva, prema svojoj materinskoj popustljivosti, ipak nastoji izići u susret duhovnim potrebama svoje djece, ovi ipak sa svoje strane ne smiju tako lako odbijati ono što sveta liturgija savjetuje; pa kadgod ne priječi neki razboriti razlog, neka čine sve ono čime će se jasnije pokazati kod oltara živo jedinstvo otajstvenoga Tijela.

Treba i dostojno zahvaliti

123. Pošto je izvršen sveti čin kojim ravnaju posebni propisi liturgije, ne oslobađa se od zahvale onaj koji je pristupio nebeskoj gozbi; dapače, veoma dolikuje da se taj, primivši euharistijsku hranu, nakon svršetka javnih obreda sabere te, usko sjedinjen s božanskim Učiteljem, da se s njime, koliko mu prilike dopuste, zadrži u slatkome i spasonosnom razgovoru. Udaljavaju se, dakle, s pravoga puta istine oni koji, držeći se više riječi nego duha, tvrde i naučavaju da kad je Misa završena više nije potrebna ta zahvala, ne samo zato što je i sama oltarska žrtva po sebi zahvala, nego i zato što to spada na privatnu i osobnu pobožnost, a ne na dobro zajednice.

124. Međutim, baš protivno, sama narav Sakramenta traži da njegovo primanje donese kršćanima bogate plodove svetosti. Doista, razilazi se javni zbor zajednice, ali pojedinci, ujedinjeni s Kristom, ne smiju propustiti da, svaki u svome srcu, zapjeva pjesmu hvale »zahvaljujući uvijek za sve u ime Gospodina našega Isusa Krista Bogu i Ocu« (Ef 5, 20). I sveta nas liturgija euharistijske žrtve potiče na to, kad nam zapovijeda da ovako molimo: »Daj, molimo, da uvijek ustrajemo u zahvaljivanju... i nikada te hvaliti ne prestanemo« (Misal, popričesna molitva nedjelje u osmini Uzašašća i I. nedjelje poslije Duhova).

Stoga, ako treba uvijek Bogu zahvaljivati i od njegove hvale nikada ne prestajati, tko da se usudi prekoravati ili osuđivati Crkvu što svojim svećenicima (usp. Zakonik crkvenoga prava, kan. 810) i vjernicima savjetuje da se poslije svete pričesti barem malko zaustave u razgovoru s božanskim Otkupiteljem; i što je u liturgijske knjige stavila zgodne molitve, oprostima obdarene, kojima će se sveti službenici prikladno pripraviti prije nego trebaju obaviti svetu službu i okrijepiti se božanskom hranom, ili očitovati Bogu svoju zahvalnost nakon što su izvršili božansko djelo?

Daleko od toga da bi sveta liturgija gušila duboke osjećaje pojedinih kršćana, ona ih, naprotiv, njeguje, te potiče da se upriliče Isusu Kristu i po njemu se uprave nebeskome Ocu. Stoga ona i sama traži da tko god je s oltara primio svetu hranu Bogu dade za to dužnu zahvalu. Naime, božanskome je Otkupitelju ugodno čuti naše molitve i razgovarati s nama od srca k srcu te nam dati utočišta u svome žarkom Srcu.

Tako ćemo dobiti obilatiji plod

125. Dapače, ovi čini pojedinaca sasvim su nužni da bismo svi obilatije dobili vrhunaravna blaga kojim obiluje Euharistija i da ih, koliko je moguće, i na druge prelijemo, kako bi Krist Gospodin u dušama sviju postigao puninu svoje krijeposti.

126. Kako, dakle, časna braćo, da ne pohvalimo one koji, kad su primili euharistijsku hranu i pošto je zbor vjernika javno otpušten, ostaju u prijateljskome razgovoru s božanskim Otkupiteljem, ne samo zato da s njime što slađe razgovaraju, nego i da mu zahvale, da mu dadnu dužnu slavu, i osobito da isprose pomoć da iz svojih duša uklone sve štogod umanjuje djelovanje Sakramenta, pa da sa svoje strane učine sve ono što može ići u prilog moćnome djelovanju Isusa Krista? Također ih potičemo da na osobiti način u djelo provedu stvorene odluke i vrše kršćanske krijeposti te da primjenjuju na svoje potrebe ono što su primili od kraljevske darežljivosti Božje. Zaista govori po pravilu i u duhu liturgije pisac zlatne knjižice »Nasljeduj Krista« kad ovako savjetuje onoga koji pristupa svetoj pričesti: »Ostani povučen i uživaj svoga Boga, jer imaš onoga kojega ti sav svijet ne može oteti« (knjiga IV, gl. 12).

127. Svi mi, dakle, tako usko sjedinjeni s Kristom, nastojimo se na neki način utopiti u njegovu presvetu dušu, pa se i združujemo s njime da bismo sudjelovali u onim činima kojima se on ugodnim i milim poklonom klanja uzvišenome Trojstvu, kojima on nebeskome Ocu podaje najveću hvalu i zahvalu, a kojom pjesmom složno odjekuju nebesa i zemlja, prema onoj riječi: »Blagoslivljajte, sva djela Gospodnja, Gospodina« (Dn 3, 57); s kojim sjedinjeni napokon prosimo nebesku pomoć u onim časovima od kojih nema zgodnijih da prosimo i postignemo pomoć u Kristovo ime (usp. Iv 16, 23), te po kojima se osobito prikazujemo i žrtvujemo kao žrtva govoreći: »Učini nas sebi vječnim darom« (Misal, prikazna molitva na blagdan Presvetoga Trojstva).

128. Neprestano božanski Otkupitelj ponavlja svoj žarki poziv: »Ostanite u meni!« (Iv 15, 4). A po sakramentu Euharistije Krist prebiva u nama i mi u Kristu; i kao što Krist, ostajući u nama, živi i radi, tako treba da i mi, ostajući u Kristu, po njemu živimo i radimo.

4. Euharistijsko klanjanje

129. Euharistijska gozba, kao što svi znaju, sadrži »pravo, stvarno i bitno tijelo i krv zajedno s dušom i božanstvom Gospodina našega Isusa Krista« (Tridentski sabor, sjednica 13, kan. 1). Nije, dakle, čudnovato da se Crkva još od svoga početka klanjala Kristovu tijelu pod prilikama kruha i vina, kao što je jasno i po samim obredima uzvišene žrtve, kojima se zapovijeda službenicima oltara da se presvetome Sakramentu klanjaju prigibajući koljena ili duboko naklanjajući glavu.

130. Sveti sabori uče da je Crkvi predano, odmah od njezina nastanka, da »jednim poklonom Boga Sina utjelovljenoga i njegovo vlastito tijelo poštuje« (II. carigradski sabor: *O trima poglavljima,* kan. 9; Efeški sabor, *Anatemizmi Ćirila Aleksandrijskoga,* kan. 8; usp. Tridentski

sabor, sjednica 13, kan. 6; Pio VI., konstitucija *Početnika vjere,* br. 61). Sveti Augustin pak tvrdi: »Nitko neka ne blaguje toga tijela ako mu se nije prije poklonio« i dodaje da mi ne samo ne griješimo klanjajući se, nego griješimo ne klanjajući se (usp. *Razlaganje Ps.* 98, 9).

131. Na tim načelima kršćanskoga nauka nastalo je i malo-pomalo se razvilo euharistijsko štovanje i klanjanje odijeljeno od božanske žrtve. Čuvanje svetih prilika za bolesnike i za sve one koji dođu u smrtnu pogibelj uvelo je pohvalni običaj da se klanjamo ovoj nebeskoj hrani koja se čuva u crkvama. A taj se kult klanjanja temelji na tvrdome i čvrstom temelju. Naime, Euharistija je i žrtva i sakrament; a ovaj se razlikuje od drugih po tome što ne samo rađa milost, nego trajno ima u sebi i samoga tvorca milosti. Kad nam, dakle, Crkva zapovijeda da se klanjamo Kristu, sakrivenu pod euharistijskim koprenama, i da od njega prosimo vrhunaravna i zemaljska dobra koja su nam uvijek potrebna, onda ona time očituje svoju živu vjeru kojom vjeruje da je njezin božanski Zaručnik prisutan pod tim koprenama, te mu izražava svoju harnost i uživa u njegovoj svesrdnoj ljubavi.

Razvoj euharistijskoga štovanja

132. Tijekom vremena Crkva je uvela različite oblike toga štovanja, sve ljepše i, doista, sve plodonosnije. Tako, na primjer, pobožne, pa i svakidašnje pohode svetohraništu, blagoslove s presvetim Sakramentom, svečane procesije po gradovima i selima, a osobito prilikom euharistijskih kongresa, kao i klanjanja pred javno izloženim presvetim Sakramentom. Ta se javna klanjanja nekada vrše kratko vrijeme, a nekada i satima, pa i tijekom četrdeset sati; a to se na nekim mjestima protegne i na čitavu godinu tako da se naizmjence obavljaju u pojedinim crkvama; negdje je, dapače, klanjanje trajno, i danju i noću, brižnošću redovničkih zajednica, a pritom nerijetko prisustvuju i vjerni kršćani.

133. Te su pobožne vježbe na divan način pomogle da se razvije i jača vjera i vrhunaravni život Crkve koja se bori na ovoj zemlji. Dok tako radi, u njoj na neki način odjekuje hvalospjev kojim slavna Crkva neprestano slavi Boga i Jaganjca »koji je ubijen« (Otk 5, 12; usp. 7, 10). Zato Crkva ne samo da odobrava ove pobožne vježbe, posvuda raširene tijekom vjekova, nego ih je na neki način i usvojila te potvrdila svojim ugledom (usp. Tridentski sabor, sjednica 13, gl. 5 i kan. 6). Njih je nadahnuo duh svete liturgije te stoga, ako se vrše dužnim dostojanstvom i s onom vjerom i pobožnošću koje traže sveti obredi i odredbe Crkve, doista mnogo pomažu da se živi liturgijskim životom.

Nema razlike između povijesnoga i euharistijskoga Krista

134. I ne smije se reći da se ovim euharistijskim štovanjem takozvani »povijesni Krist«, koji je nekoć živio na zemlji, pogrješno zamjenjuje s Kristom prisutnim u uzvišenome oltarskom Sakramentu, kao i s onim koji slavno vlada u nebu i dijeli vrhunaravne darove; nego naprotiv, treba ustvrditi da tim načinom vjernici svjedoče i svečano ispovijedaju vjeru Crkve kojom se vjeruje da je jedan te isti Božja Riječ i Sin Marije Djevice koji je podnio muku na križu i koji se prisutan skriva u Euharistiji te koji na nebu kraljuje. Tako veli sveti Ivan Zlatousti: »Kada ga (tijelo Kristovo) vidiš pred sobom, reci samome sebi: Po ovome tijelu nisam više prah i pepeo, nisam više rob nego slobodan; zato se nadam da ću dobiti nebo i dobra ondje pohranjena, besmrtni život, baštinu anđela, zajedništvo s Kristom; ovo tijelo čavlima probijeno, bičevima izmrcvareno,

smrt nije uništila... ovo je ono tijelo koje je bilo iskrvarilo, kopljem probodeno, iz kojega su provrela dva izvora svijetu spasonosna: jedan krvi, drugi vode... Ovo nam je tijelo dao da ga i čuvamo i blagujemo, a to sve iz neizmjerne ljubavi« (uz 1 Kor 24, 4).

Euharistijski blagoslov

135. Na osobiti pak način treba pohvaliti onaj običaj po kojemu se mnoge pobožne vježbe uobičajene među kršćanima završavaju euharistijskim blagoslovom. Vrlo je dobro, naime, i ne bez obilnoga ploda, kada svećenik nad prignutim čelima kršćanskoga mnoštva, podignuvši sveti anđeoski kruh i čineći njime znak križa, prosi nebeskoga Oca da se udostoji dobrostivo pogledati na svoga Sina koji je bio propet iz ljubavi prema nama, koji je htio biti naš Otkupitelj i brat, da bi radi njega i po njemu izlio svoje vječne darove na one koje je otkupila neokaljana krv Jaganjca (usp. 1 Pt 1, 19).

136. Nastojte, dakle, časna braćo, svojom najvećom uobičajenom brigom, kako bi hramovi — koje je tijekom vjekova podigla vjera i pobožnost kršćanskih naraštaja da pjevaju svemogućemu Bogu trajan hvalospjev te da našemu Otkupitelju, skrivenome pod euharistijskim prilikama, pružaju dostojno prebivalište — bili otvoreni sve većemu broju vjernika koji će skupljeni pred nogama našega Spasitelja čuti onaj njegov preslatki poziv: »Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas okrijepiti« (Mt 11, 28). Neka oni budu kuća Božja, u koju tko god uđe prositi milosti, obraduje se da je sve primio (usp. Misal, molitva na blagdan posvete Crkve) i postigne nebesku utjehu.

137. Jedino će se tako moći dogoditi da se napokon urede prilike i da se sva ljudska obitelj umiri te složna srca i duše zapjeva onu pjesmu nade i ljubavi: »Dobar Pastir, pravo jelo — Smiluj nam se, Janje bijelo — Daj nam hranu, svoje tijelo — Brani, vodi stado cijelo — K strani žića blaženog« (Misal, tijelovska posljednica).

III. BOŽANSKI OFICIJ I LITURGIJSKA GODINA

1. Božanski oficij

138. Najbolji oblik i način kršćanskoga života stoji u tome da se čovjek što uže i trajnije sjedini s Bogom. Zato bogoštovlje što ga Crkva iskazuje vječnome Tvorcu i koje se poglavito temelji na euharistijskoj žrtvi i primanju sakramenata, uređeno je i raspoređeno tako da po božanskome oficiju obuhvaća satove dana, tjedna i čitavu godinu, pa se proteže na sva vremena i na različite prilike ljudskoga života.

139. Kako je božanski Učitelj zapovjedio: »Treba uvijek moliti i ne malaksati« (Lk 18, 1), zato Crkva, vjerno odazivajući se ovoj opomeni, ne prestaje moliti, i potiče nas ovim riječima Apostola naroda: »Po njemu (Isusu) prinosimo Bogu uvijek prinos hvale« (Heb 13, 15).

140. Javna i zajednička molitva koju svi zajedno upravljaju Bogu u najstarija se vremena održavala samo u određene dane i stalne sate. Ali se molilo Bogu ne samo u zborovima, nego i u zasebnim kućama, a nekada i sa susjedima i prijateljima. No doskora je prevladao običaj u raznim krajevima kršćanskoga svijeta da se odrede posebna vremena za svetu molitvu, kao na primjer posljednji sat dana, kada se smrkava i pali se svijeća; ili u prvi sat, kada noć primiče kraju, to jest, poslije pijevčeve pjesme i o izlazu sunca. Drugi su časovi dana označeni kao zgodniji za molitvu u Svetome pismu, ili po običaju Židova, ili prema navikama svakidašnjega života. Prema

Djelima apostolskim, učenici Isusa Krista sastajali su se zajedno u treći sat i molili, te su se svi napunili Duha Svetoga (usp. Dj 2, 1—15); a poglavica apostolski, prije nego će blagovati, »uziđe na krov, da se pomoli oko šeste ure« (Dj 10, 9); i Petar i Ivan »išli su gore u hram na molitvu o devetoj uri« (Dj 3, 1), i »u ponoći Pavao i Sila molili su i slavili pjesmom Boga« (Dj 16, 25).

141. Ova različita moljenja, osobito po nastojanju i radu monaha i onih koji su se posvetili askezi, usavršavaju se svakoga dana sve više, pa se malo-pomalo vlašću Crkve uvode i u samu uporabu svete liturgije.

Postojana molitva Crkve

142. Božanski je, dakle, oficij, kako ga nazivamo, molitva otajstvenoga Tijela Kristova, upravljena Bogu u ime svih kršćana i na njihovu korist, jer ga obavljaju svećenici i drugi službenici Crkve te redovnici kojima je ista Crkva povjerila taj posao.

143. Kakav treba biti način i vrijednost ove Božje hvale, to proizlazi iz onih riječi koje nam Crkva preporučuje moliti prije nego započnu časovi oficija, kad naređuje da se mole »dostojno, pozorno i pobožno«.

144. Božja Riječ, uzimajući ljudsku narav, uvela je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskome dvoru pjeva po sve vijeke. Svu ljudsku zajednicu on ujedinjuje sa sobom i pridružuje sebi u pjevanju ovoga božanskog slavospjeva. Kao što moramo ponizno priznati, »ne znamo kako ćemo se moliti kako treba, nego sam Duh Sveti moli za nas neizrecivim uzdisanjem« (Rim 8, 26). I Krist po svojemu Duhu u nama prosi Oca. »Nikakav veći dar ne može Bog dati ljudima... (Isus) moli za nas kao naš Svećenik, moli u nama kao naša Glava, molimo ga i mi kao našega Boga... Prepoznajmo, dakle, i u njemu naše glasove, i glasove njegove u nama... Molimo mu se kao Bogu, moli on kao sluga; ondje kao Stvoritelj, ovdje kao stvoren, uzevši stvorenje da ga promijeni on koji se ne mijenja, i tvoreći od sebe i nas jednoga čovjeka, Glavu i tijelo« (sv. Augustin, *Razlaganje Ps.* 85, 1).

Potrebna je nutarnja pobožnost

145. Uzvišenome dostojanstvu ovakvoga moljenja Crkve treba odgovarati i sabrana pobožnost naše duše. I budući da glas molitelja ponavlja one pjesme koje su napisane po nadahnuću Duha Svetoga i koje ispovijedaju i slave presavršeno Božje veličanstvo, nužno je da taj glas tako prati nutarnji osjećaj naše duše, da usvojimo ta ista čuvstva koja će nas podizati k nebu i s kojima ćemo se klanjati Presvetome Trojstvu te mu prinositi dužnu hvalu i zahvalu: »Tako pjevajmo psalme, da se naša pamet slaže s našim glasom« (sv. Benedikt, *Pravilo monaha,* gl. 19). Ne radi se, dakle, samo o recitaciji ili o pjevanju, pa bilo ono i najsavršenije po zakonima glazbene umjetnosti i svetih obreda, ukoliko ono dopire jedino do ušiju; nego se prije svega radi o uzdignuću naše pameti i srca k Bogu, da mu sasvim posvetimo sami sebe i sve svoje čine, sjedinjeni s Isusom Kristom.

146. Odatle, doista, nemalo ovisi uspjeh naših molitava. Ako nisu upravljene istoj Riječi koja je postala čovjekom, one završavaju sljedećim riječima: »Po Gospodinu našemu Isusu Kristu«, koji kao naš pomiritelj s Bogom pokazuje nebeskome Ocu svoje slavne rane, »svagda živ da nas zagovara« (Heb 7, 25).

Divan sadržaj psaltira

147. Psalmi su, kao što svi znadu, glavni dio božanskoga oficija. Oni obuhvaćaju čitav tijek dana te ga svetošću oživljuju i krase. Lijepo kaže Kasiodor o psalmima stavljenima u božanski oficij njegova vremena: »Oni... nam jutarnjim klicanjem čine ugodnim dan koji će započeti, oni nam posvećuju prvi čas dana, oni nam čine svetim treći čas, oni šesti čas u lomljenju kruha razveseljuju, oni nam devetim časom post završuju, oni svršetak dana sklapaju, oni čine da nam se pamet ne zamrači kad padne noć« *(Tumačenje psalama,* Predgovor, kako se čita u izdanju PL 70, 10. — Neki pak misle da ovaj cijeli spis ne potječe od Kasiodora).

148. Prizivaju nam u pamet istine, od Boga objavljene odabranome narodu, nekada strašne, a nekada opet pune ljupke miline; obnavljaju i ražaruju nadu u obećanoga Osloboditelja, koja se nekoć osvježavala pjesmom ili uz domaće ognjište, ili u samome veličanstvu hrama. Isto tako, divno osvjetljuju slavu Isusa Krista unaprijed opjevanu i njegovu višnju i vječnu moć, a zatim njegov dolazak i poniženje u ovome zemaljskom progonstvu, njegovo kraljevsko dostojanstvo i svećeničku vlast, i napokon njegove plodonosne napore i njegovu krv prolivenu za naše otkupljenje. Na isti način izriču radost naših duša, žalost, nadu, strah i naše čvrsto pouzdanje u Boga i uzvraćenu mu ljubav, kao i naš mistični uspon k božanskim šatorima.

149. »Psalam... je blagoslov narodu, hvala Bogu, pohvala puka, kliktanje sviju, opći govor, glas Crkve, milozvučna ispovijest vjere, potpuna odanost vlasti, veselje slobode, poklik vedrine, odjek radosti« (sv. Ambrozije, *Razlaganje Ps.* 1, 9).

Prisustvovanje vjernika nedjeljnoj večernjoj

150. U staro su doba vjernici češće prisustvovali ovim molitvenim časovima; ali to se malo-pomalo zapuštalo, i kao što malo prije rekosmo, danas je njihovo moljenje samo dužnost svećenika i redovnika. Ništa, dakle, govoreći strogo pravno, nije o tome svjetovnjacima zapovjeđeno; ali je veoma poželjno da bi sudjelovali, svaki u svojoj župnoj crkvi, moleći ili pjevajući kod onih časova što se mole predvečer u svetačke dane. Živo preporučujemo Vama i Vašima, časna braćo, da se ne zabacuje ovaj pobožni običaj, a gdje je zabačen, da se opet obnovi koliko je moguće. A to će, nema sumnje, donijeti spasonosan plod, osobito ako se večernje hvale ne samo dostojno i dolično vrše, nego i tako da na razne načine blago privuku pobožnost vjernika.

Neka se svetački dani, koje treba Bogu na poseban način dati i posvetiti, javno i privatno vjerno svetkuju; a osobito nedjelja, koju su apostoli, poučeni od Duha Svetoga, uveli umjesto subote. Ako je Židovima bilo zapovjeđeno: »Šest ćete dana raditi, sedmoga je dana subota, počinak posvećen Gospodinu; tko god bude radio toga dana, umrijet će« (Izl 31, 35) — kako onda da se ne boje duhovne smrti oni kršćani koji nedjeljom i svetkovinom vrše teške poslove, koji svetački počinak ne posvećuju pobožnosti i vjerskim dužnostima, nego se neumjereno daju na zabave ovoga svijeta?

Dakle, nedjelju i ostale svetačke dane treba posvetiti Božjoj službi kojom poštujemo Boga, a duša se hrani nebeskom hranom. I premda Crkva nalaže samo da kršćani u te dane ne rade teške poslove i da prisustvuju euharistijskoj žrtvi, a o večernjoj službi ništa ne zapovijeda, ipak ona vruće preporučuje i želi također ovo drugo; uostalom, to drugo traži i potreba svakoga pojedinca, jer su svi dužni sebi umilostiviti Boga, da isprose njegova dobročinstva.

Velika žalost ispunja naše srce kada pomislimo kako u ova naša vremena kršćanski puk provodi polovicu svetačkih dana, to jest poslijepodne: javna zabavišta i javne igre posjećuju se u silnome broju, a crkve su praznije nego bi smjele biti. Ali bi svakako trebalo da svi posjećuju naše crkve, da se tu uče istinama katoličke vjere, da pjevaju Bogu hvalu, da po svećeničkim rukama budu obogaćeni euharistijskim blagoslovom, pa da se nebeskom pomoću ojačaju protiv nevolja ovoga života.

Neka svi prema svojim silama uznastoje naučiti one obrasce koji se pjevaju na Večernjima, i neka nastoje da im što bolje shvate pravi smisao i sadržaj, jer će, obuzeti i potaknuti tim riječima, iskusiti ono što o sebi kazuje sveti Augustin: »Koliko sam plakao slušajući himne i popijevke, živo ganut glasovima tvoje slatko raspjevane Crkve. Ulazili su oni glasovi u moje uši i kapala je istina u moje srce, i s time se ražarivalo čuvstvo pobožnosti, i tekle su suze, i osjećao sam se dobro« *(Ispovijesti,* IX., 6).

2. Kolo otajstava u liturgijskoj godini

151. Tijekom cijele godine i služba euharistijske žrtve i božanski oficij najviše se kreću oko osobe Isusa Krista; sve je tako skladno i zgodno uređeno da u njima prevladava naš Spasitelj po tajnama svojega poniženja, otkupljenja i pobjede.

152. Dok nam sveta liturgija priziva u pamet ova otajstva Isusa Krista, ona nastoji da ih svi vjernici tako u sebi proživljavaju, da bi božanska Glava otajstvenoga Tijela u svima i u pojedinim svojim udovima živjela svojom najsavršenijom svetošću. Neka duše kršćana budu kao oltari na kojima će se različiti odsjeci žrtve, koju prinosi Vrhovni svećenik, na neki način jedan za drugim oživljavati; to jest, boli i suze koje peru i ispaštaju grijehe; molitva upravljena Bogu koja se diže do neba; predanje i žrtvovanje samoga sebe, koje se izvršava spremnoga, velikodušnog i revnog duha; i napokon, najuže sjedinjenje kojim sebe i sve svoje predajemo Bogu i u njemu nalazimo počinak, »jer je jezgra bogoštovlja nasljedovati onoga koga štuješ« (sv. Augustin, *O državi Božjoj,* VIII., 17).

Značenje liturgijskih vremena

153. U skladu s ovim postupcima i načinima na koje nam liturgija u određena vremena stavlja na razmatranje život Isusa Krista, Crkva nam predočuje primjere koje treba nasljedovati, i pokazuje blago svetosti da ga usvojimo, jer ono što se ustima pjeva, to treba i pameću vjerovati; a što se pameću vjeruje, to treba provesti u pojedinačnome i javnome životu.

154. I doista, u doba svetoga Došašća [Crkva] budi u nama svijest o grijesima koje smo na nesreću počinili i potiče nas da obuzdavamo svoje požude i dragovoljno trapimo svoje tijelo te se saberemo u pobožnome razmatranju, da nas vruća želja potakne na povratak Bogu koji nas jedini može svojom milošću osloboditi od ljage počinjenih grijeha i od njihovih kobnih posljedica.

155. A kada se vraća Božić, rođendan Otkupiteljev, kao da nas vodi k betlehemskoj spilji da se tu naučimo kako nam je svakako potrebno da se ponovno rodimo i temeljito popravimo; a to će biti onda kad se s Božjim Sinom, koji je postao čovjekom, usko i životno sjedinimo, te budemo dionici njegove božanske naravi do koje smo uzdignuti.

156. Svetkovina Bogojavljenja, spominjući poziv pogana na kršćansku vjeru, poziva da svakoga dana zahvaljujemo vječnome Biću na tolikome dobročinstvu da djelotvornom vjernom tražimo živoga i pravoga Boga, da što pobožnije i dublje shvatimo vrhunaravne stvari, i da nam bude ugodna šutnja i razmišljanje, da bismo lakše mogli promatrati i postići nebeske darove.

157. U dane Sedamdesetnice i Korizme naša Majka Crkva sve više i više nastoji da svaki od nas dobro uoči svoje nevolje, da se prihvatimo odlučnoga popravka života te da osobito zamrzimo na svoje grijehe i operemo ih molitvom i pokorom, budući da ustrajna molitva i pokora za grijehe privlače na nas Božju pomoć bez koje je svako naše djelovanje uzaludno i neplodno.

158. A u sveto vrijeme kad nam liturgija predočuje gorku muku Isusa Krista, Crkva nas poziva na Kalvariju, da stupamo krvavim stopama božanskoga Otkupitelja, da zajedno s njime drage volje podnesemo svoj križ, da u svojoj duši probudimo iste osjećaje naknade i zadovoljštine, te da svi umremo zajedno s njime.

159. Svečanošću Uskrsa, kojom se spominje Kristova pobjeda, našu dušu obuzima najdublje veselje; i moramo dobro promisliti da i mi trebamo ustati zajedno s Otkupiteljem, i to iz hladnoga i mlitavog života na revniji i svetiji život, potpuno se i velikodušno predajući Bogu i zaboravljajući ovu bijednu zemlju, da težimo jedino za nebom: »Ako ste uskrsnuli s Kristom, tražite ono što je gore... za onim što je gore težite« (Kol 3, 1—2).

160. Napokon, u doba Duhova, Crkva nas svojim zapovijedima i svojim nastojanjima potiče da se pokorno predamo djelovanju Duha Svetoga koji želi raspaliti naše duše božanskom ljubavlju, da bismo svakoga dana marljivije napredovali u krijeposti i bili onako sveti kako su sveti Krist Gospodin i njegov Otac koji je na nebu.

161. Liturgijska se, dakle, godina, mora smatrati veličanstvenim slavospjevom što ga kršćanska zajednica po Isusu, svome vječnom Pomiritelju, pjeva nebeskome Ocu; no od nas traži i marljivo i dobro uređeno nastojanje da svakoga dana sve bolje upoznamo i slavimo našega Otkupitelja. Isto tako, traži živ i krepak napor i neumornu vježbu da nasljedujemo njegova otajstva, da dragovoljno pođemo putem njegovih boli, da jednom budemo dionicima njegove slave i njegove vječne sreće.

Zablude novijih pisaca

162. Iz ovoga što smo do sada izložili jasno je, časna braćo, koliko zastranjuju od pravoga i istinitog poimanja liturgije oni današnji pisci koji, zavedeni utvarom neke više mistike, imaju smjelosti tvrditi da se ne treba obazirati na povijesnoga Krista, nego na »pneumatičnoga ili proslavljenoga«. Jednako tako, ne ustručavaju vjerovati da se u pobožnosti, kako je sada kršćani vrše, dogodila promjena, pa da je Krist na neki način zbačen sa svoga prijestolja te da je prikriven slavni Krist koji živi u vijeke vjekova i sjedi s desne Oca, a na njegovo mjesto da je postavljen onaj Krist koji je živio u ovome zemaljskom životu. Stoga neki dolaze dotle da bi željeli ukloniti iz crkve likove božanskoga Otkupitelja koji visi na križu.

163. Ali ove krive izmišljotine sasvim se protive pravoj nauci koju su nam ostavili stari. Kaže sv. Augustin: »Vjeruješ u Krista rođenoga u tijelu, i doći ćeš do Krista rođena od Boga, Boga od Boga« *(Razlaganje* Ps. 123, 2). A sveta nam liturgija pred oči stavlja čitavoga Krista u svim prilikama njegova života: onoga, naime, koji je vječna Riječ Očeva, koji se rodio od Djevice Bogorodice, koji nas uči istini, koji ozdravlja bolesne, koji tješi žalosne, koji trpi boli, koji umire; i

koji onda uskršava pobijedivši smrt, koji kraljujući u nebeskoj slavi šalje nama Duha Utješitelja, koji sveudilj živi u svojoj Crkvi: »Isus Krist jučer i danas, on i uvijek« (Heb 13, 8). Osim toga, stavlja nam ga za primjer koji ćemo pozorno slušati, kao pastira za kojim ćemo ići, kao posrednika našega spasenja, začetnika našega posvećenja i kao otajstvenu Glavu kojoj smo mi udovi što živimo istim njegovim životom.

164. A kako je njegova gorka muka glavno otajstvo iz kojega izvire naše spasenje, u skladu je s katoličkom vjerom da baš nju postavimo u što veće svjetlo, jer je ona kao središte bogoštovlja, dok je euharistijska žrtva svakoga dana predstavlja i obnavlja, a svi su sakramenti najuže povezani s križem (usp. sv. Toma Akvinski, *Suma teologije* III, 49 i 62, 5).

Krist ponovno živi u liturgijskoj godini

165. Zato liturgijska godina, koju hrani i prati pobožnost Crkve, nikada nije hladno i mrtvo predstavljanje stvari koje pripadaju prošlim vremenima ili puko i prazno spominjanje davnine; nego je to sâm Krist koji trajno živi u svojoj Crkvi i koji nastavlja put svojega neizmjernog milosrđa što ga je započeo u ovome smrtnom životu kad je prolazio čineći dobro (usp. Dj 10, 38) s milosrdnom nakanom da ljudske duše poveže sa svojim otajstvima, te one po njima takoreći žive. A ta su otajstva ne na onaj nesigurni i maglovit način, kako smatraju neki noviji pisci, nego kako nas uči katolički nauk, neprestano prisutna i djelatna; jer prema učenju crkvenih naučitelja ona su i izvrsni primjer kršćanske savršenosti i vrela su Božje milosti po molitvama i zaslugama Kristovim, i svojim učinkom traju u nama, jer je svako od njih prema svojoj naravi uzrokom našega spasenja na svoj način.

K tome još dolazi i to da blaga majka Crkva, dok nam iznosi na promatranje otajstva našega Otkupljenja, ujedno svojim molitvama prinosi za nas one vrhunaravne darove po kojima će se njezina djeca po snazi Kristovoj sve više napuniti duhom tih otajstava. Po njegovu uplivu i snazi mi možemo, sudjelujući svojom slobodnom voljom, crpsti životnu snagu kao grane iz stabala i udovi iz glave; i možemo se, malo-pomalo, uz postojani trud, pretvoriti »u mjeru punine Kristove« (Ef 4, 13).

3. Svetkovine svetaca

166. Tijekom liturgijske godine slave se ne samo otajstva Isusa Krista, nego i svetkovine svetaca. U te dane, iako se radi o nižemu i podređenom redu, Crkva je uvijek nastojala da vjernim kršćanima stavi pred oči primjere svetosti kako bi ih to potaklo da se urese krijepostima samoga božanskog Otkupitelja.

Stavljaju nam se za uzor

167. Mi trebamo nasljedovati krijeposti nebeskih svetaca, u kojima se na različite načine odražava sama krijepost Isusa Krista, kao što su i oni njega nasljedovali. U jednima je sjala revnost apostolata, u drugima se isticala jakost naših junaka sve do prolijevanja krvi, u drugima je opet sjala postojana budnost u očekivanju božanskoga Otkupitelja, a u drugima blistala djevičanska bjelina duše i odsijevala čedna ljupkost kršćanske poniznosti; u svima je pak gorjela prežarka ljubav prema Bogu i prema bližnjemu. Sve te dike svetosti stavlja nam pred oči sveta liturgija, da u njima na svoju korist gledamo i da »nas raspale primjeri onih čijim se zaslugama radujemo« (Misal, molitva Treće Mise više mučenika izvan uskrsnoga vremena).

Treba, dakle, sačuvati »u jednostavnosti nevinost, u ljubavi slogu, čednost u poniznosti, marljivost u upravljanju, budnost u pomaganju onih koji trpe, milosrđe u brizi za siromahe, u obrani istine postojanost, pravednost u strogome držanju stege, da ne bi što nedostajalo u nama od bilo koje krijeposti koja nam je dana za uzor. Jer to su stope koje su nam ostavili svetci kad su se vraćali u domovinu da, idući njihovim tragom, postignemo radost s njima« (sv. Beda Časni, *Homilija 70 o blagdanu Svih svetih).* A da bi i naša osjetila primila spasonosan utisak, Crkva želi da se u našim hramovima izlažu slike svetih nebeskih građana i to uvijek zbog istoga razloga, naime, da »čije slike štujemo, njihove krijeposti nasljedujemo« (Misal, molitva u Misi sv. Ivana Damaščanskoga).

Oni su i naši zagovornici

168. No ima i drugi razlog zbog čega kršćanski puk štuje svete nebesnike, a to je da se izmoli njihova pomoć i da bi »nas poduprla zaštita onih čijemu slavlju veselo pjevamo« (sv. Bernard, *II. govor o blagdanu Svih svetih).* Po tome je lako zaključiti zašto nam sveta liturgija pruža veoma mnogo molitvenih obrazaca da njima zazivamo pomoć svetih nebesnika.

Osobito štovanje Presvete Djevice

169. Između svetaca se pak odličnijim štovanjem štuje Bogorodica Djevica Marija. Naime, njezin se život po zadaći koju joj je Bog povjerio najuže isprepleće s otajstvima Isusa Krista. I zaista, nitko nije točnije i bolje od nje išao stopama utjelovljene Riječi, nitko nema veće milosti i moći kod Presvetoga Srca Sina Božjega, a po njemu i kod nebeskoga Oca. Ona je svetija od Kerubina i Serafina, ona uživa neusporedivo veću slavu od svih svetaca, jer je »milosti puna« (Lk 1, 28), jer je Božja Majka, jer nam je svojim svetim porodom dala Otkupitelja. Njoj se, dakle, koja je »Majka milosrđa, život, slast i ufanje naše«, utječimo svi »tugujući i plačući u ovoj suznoj dolini« (antifona *Zdravo Kraljice),* i puni pouzdanja predajmo u njezinu zaštitu nas i sve naše. Ona je postala našom Majkom kad je božanski Otkupitelj prinosio žrtvu samoga sebe, i tako smo mi zbog toga razloga njezina djeca. Ona nas uči svim krijepostima; ona nam pruža svoga Sina, a s njime i sve pomoći koje su nam potrebne, jer »Bog je htio da sve dobivamo po Mariji« (sv. Bernard, *O rođenju Blažene Djevice Marije,* 7).

170. Evo, to je liturgijski put koji se svake godine iznova pred nama otvara i na koji nas poziva Crkva svojim posvetnim nastojanjem. Poslušajmo taj poziv i, ojačani pomoću i primjerima svetaca, a osobito neoskvrnjene Djevice Marije, »pođimo iskrena srca, puni vjere, očišćeni u duši od zle savjesti, i tijela oprana u čistoj vodi« (Heb 10, 22) k »Velikome Svećeniku« (Heb 10, 21), da s njime živimo i jednako mislimo, te uzmognemo s njime ući »u unutrašnjost iza zastora« (Heb 6, 19), i tu na sve vijeke štovati nebeskoga Oca.

171. To je narav i svrha svete liturgije. Ona obuhvaća svetu Žrtvu, sakramente i pohvale Bogu; isto tako, nastoji oko sjedinjenja naših duša s Kristom i oko njihovoga posvećenja po božanskome Otkupitelju, da se proslavi Krist, a po njemu i u njemu Presveto Trojstvo: *Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu.*

IV. PASTIRSKE SMJERNICE

172. Da se lakše uklone iz Crkve zablude i pretjeranosti o kojima smo govorili, te da vjernici uzmognu pod vodstvom sigurnijih pravila vrlo plodonosno vršiti liturgijski apostolat, smatramo uputnim, časna braćo, dodati nešto o praktičnome provođenju izloženoga nauka.

1. Preporučuju se i druge pobožne vježbe

173. Kad smo govorili o pravoj i iskrenoj pobožnosti, ustvrdili smo da ne može biti protivnosti između liturgije i drugih vjerskih čina, samo ako se ovi drže u pravim granicama i idu za pravim ciljevima; dapače, da ima nekih pobožnih vježbi koje Crkva veoma preporučuje svećenstvu i redovnicima.

174. A sada hoćemo da niti kršćanski puk ne bude daleko od tih vježbi. To su, da spomenemo samo glavne: razmatranje duhovnih stvari, marljivo ispitivanje i nadziranje vlastite savjesti, povlačenje u samoću i pozornije razmišljanje o vječnim istinama, pobožni pohodi euharistijskim svetohraništima, te one posebne molitve i prošnje u čast Blažene Djevice Marije, među kojima se, kao što svi znaju, ističe Marijin ružarij (usp. Zakonik crkvenoga prava, kan. 125).

One nisu nastale bez utjecaja Duha Svetoga

175. Nije moguće da su svi ti mnogovrsni oblici pobožnosti nastali bez djelovanja i upliva Duha Svetoga. Svi, naime, premda na različite načine, teže za tim da naše duše uprave i obrate Bogu, da ih očiste od grijeha i potaknu na stjecanje krijeposti, da ih napokon spasonosno potaknu na pravu pobožnost, privikavajući ih na razmatranje vječnih istina i osposobljavajući ih za promatranje otajstva Kristove božanske i ljudske naravi. Osim toga, dok u vjernicima dublje i življe nastoje oko duhovnoga života, ujedno ih potiču da prisustvuju javnome bogoslužju s većim plodom te uklanjaju pogibelj da se liturgijske molitve pretvore u prazne obrede.

Zablude od kojih treba čuvati vjernike

176. Ne prestanite, dakle, časna braćo, u vašoj pastirskoj revnosti preporučivati i unaprjeđivati te pobožne vježbe, koje bez ikakve sumnje moraju među vama povjerenim vjernicima uroditi spasonosnim plodom. Nadasve, ne dopustite — kako to neki hoće, ili zavedeni nekakvom obnovom liturgije, ili nepromišljeno govoreći da su samo liturgijski obredi uspješni i dostojni — da u doba kada nema javnoga bogoslužja crkva bude zatvorena, kako to već biva u nekim krajevima; da se zanemaruju pokloni uzvišenome Sakramentu i pobožni pohodi euharistijskome svetohraništu; da se odvraća od ispovijedi koja se vrši samo iz pobožnosti; i da se štovanje Djevice Bogorodice, koje je prema uvjerenju svetih ljudi znak »predodređenja«, osobito u mladenačkoj dobi, toliko zapostavlja da malo-pomalo omlitavi i malakše. Takvi su postupci otrovno voće, veoma štetno kršćanskoj pobožnosti, koje je rodilo na bolesnome granju inače zdrava stabla; treba ih stoga odsjeći, da životni sok stabla uzmogne hraniti samo slatke i izvrsne plodove.

Sakrament pokore

177. No, budući da su mišljenja, koja neki očituju o čestoj ispovijedi, sasvim strana duhu Kristovu i njegove neokaljane Zaručnice, i zaista kobna za duhovni život, zbog toga vam prizivamo u pamet ono što smo o tome tužna srca pisali u enciklici o *Otajstvenome Tijelu;* pa opet i opet preporučujemo da ono, što smo ovdje vrlo ozbiljno izložili, date na ozbiljno razmišljanje i na vjerno vršenje vašemu stadu, a u prvome redu pripravnicima za svećenički stalež i mlađemu svećenstvu.

Duhovne vježbe i povlačenje u samoću

178. A s posebnim marom nastojte da bi dan svete samoće svakoga mjeseca, kao i one duhovne vježbe koje se tijekom određenoga broja dana vrše u svrhu obnavljanja pobožnosti, obavljao što veći broj ne samo klerika, nego i svjetovnjaka, a osobito onih koji su upisani u vjerska udruženja ili u redove Katoličke akcije. Kao što smo već prije rekli, ovakve su duhovne vježbe veoma korisne, pa i nužne, da se u duše ulije iskrena pobožnost, i da se one tako odgoje u svetome životu da uzmognu uspješnije i obilnije crpsti blagodati svete liturgije.

179. Što se pak tiče različitih načina na koje se one običavaju vršiti, neka svi dobro i jasno znadu da u zemaljskoj, a tako i u nebeskoj Crkvi, ima »mnogo stanova« (Iv 14, 2) te da asketska struka ne može biti ničija isključiva povlastica. Jedan je Duh, ali koji »puše gdje hoće« (Iv 3, 8) i koji duhove, od njega prosvijetljene, upravlja prema svetosti raznim darovima i raznim putovima. A njihova sloboda, kao i vrhunaravno djelovanje Duha Svetoga u njima, neka bude svetinja koju neka se nitko ne usudi pod bilo kojom izlikom ometati ili omalovažavati.

180. Međutim, isto je tako poznato da su one duhovne vježbe, koje se obavljaju po načinu i uputama sv. Ignacija, zbog njihove divne djelotvornosti naši prethodnici potpuno odobrili i uvelike preporučili. I Mi smo ih zbog istoga razloga odobrili i preporučili, pa to i sada opet rado činimo.

181. No, svakako je potrebno da ono nadahnuće, kojim će netko odabrati ove ili one pobožne vježbe, dođe od Oca svjetlosti, od kojega silazi svaki dobri dar i svaki savršeni poklon (usp. Jak 1, 17); a najbolji će znak za to biti ukoliko te vježbe postignu da se bogoštovlje svakoga dana sve više uzljubi i promiče te da vjernici s većom revnošću hrle na pobožno primanje sakramenata i dolično poštuju i časte sve što je sveto. A ako bi, naprotiv, ometale načela i pravila bogoštovlja ili bi im bile protivne i na štetu, onda se svakako treba smatrati da ih ne nadahnjuje niti vodi pametna misao niti razborita revnost.

Druge vježbe koje nisu strogo liturgijske

182. Osim toga, ima i drugih pobožnih vježbi koje, strogo govoreći, ne spadaju u svetu liturgiju, no ipak imaju svoju osobitu vrijednost i dostojanstvo, tako da ih na neki način smatramo uvrštenima u liturgijski skup, te su od ove Apostolske Stolice i od biskupa bile više puta odobrene i pohvaljene. Među njih pripadaju pobožnosti koje se običavaju vršiti na čast Bogorodice Djevice u mjesecu svibnju, ili u mjesecu lipnju na čast Presvetoga Srca Isusova, kao i devetnice ili trodnevnice i križni put na uspomenu Isusovoga puta na Kalvariju, i druge slične.

183. Ova pobožna djela, budući da potiču kršćanski puk na često pristupanje k sakramentu pokore i na pobožno i redovno sudjelovanje kod euharistijske žrtve i kod božanskoga stola, kao i na razmatranje otajstava našega otkupljenja i na nasljedovanje divnih primjera naših svetaca, čine nas dionicima liturgijskoga bogoslužja, na veliku korist našega spasenja.

184. Stoga bi činio pogubnu i sasvim pogrješnu stvar onaj tko bi se drzovito usudio preoblikovati sve te pobožne vježbe, da ih svede samo na liturgijske oblike i obrasce. No ipak, u njima sve mora biti u dobrome skladu s duhom i pravilima svete liturgije, tako da se ne uvodi ništa što bi bilo nepodobno ili nedostojno časti Božje kuće, odnosno, jednom riječju, na štetu svetih obreda ili protivno zdravoj pobožnosti.

185. Nastojte, dakle, časna braćo, da ova prava i istinska pobožnost svakoga dana sve više napreduje pod vašim okom i da sve bolje cvjeta. Osobito neka vam ne bude teško svakoga svojski uvjeravati da se kršćanski život ne sastoji u mnogim i mnogovrsnim molitvama i pobožnim

vježbama, nego više u tome da one stvarno potpomognu duhovni napredak vjernika i, prema tome, procvat čitave Crkve. Naime, vječni Otac »nas je izabrao u njemu (Kristu) prije postanka svijeta, da budemo sveti i neokaljani pred njime« (Ef 1, 4). Naše, dakle, molitve, i sve pobožne vježbe moraju težiti za tim da usmjere i uprave naše duhovne sile na postizanje ovoga vrhovnog i najplemenitijeg cilja.

2. Liturgijski duh i liturgijski apostolat

186. Još vas svojski potičemo, časna braćo, da uklonite zablude i krive tvrdnje i zabranite sve što nije u redu niti u skladu s istinom, te da promičete one pothvate koji će pomoći narodu da dublje upozna svetu liturgiju, i to tako, da uzmogne prikladnije i lakše prisustvovati bogoslužnim obredima s raspoloženjem kakvo dolikuje kršćanima.

Posluh crkvenim odredbama

187. Ponajprije treba nastojati da svi s dužnim poštovanjem i dužnom vjerom vrše odredbe koje su izdali Tridentski sabor ili rimski Prvosvećenici i Sveti zbor za obrede, kao i sve što propisuju liturgijske knjige u pogledu vanjskih čina kod javnoga bogoslužja.

188. U svim liturgijskim stvarima moraju odsijevati osobito ova tri uresa o kojima govori naš prethodnik Pio X.: »*svetost,* koja ne trpi nikakvoga necrkvenog duha; *plemenitost,* kojoj će služiti i pomagati svaka prava i što vrednija umjetnost; napokon, *općenitost,* koja čuvajući zakonite običaje i navike pojedinih krajeva očituje katoličko jedinstvo Crkve« (usp. motuproprij *Između briga* od 22. studenoga 1903.).

Ljepota crkvenih zgrada i oltara

189. Želimo još jednom preporučiti pristojnost svetih zgrada i svetih oltara. Neka svakoga oduševljava ova Božja riječ: »Revnost za tvoju kuću izjeda me« (Ps 69, 10); i neka svatko prema svojim silama nastoji da u svetim zgradama, u ruhu i u crkvenome namještaju sve bude čisto i uredno, makar se i ne isticalo velikim bogatstvom i sjajem, jer je sve to posvećeno Božjemu veličanstvu. Ukoliko smo malo prije osudili nerazborito postupanje onih koji bi pod vidom obnavljanja starine htjeli izbaciti iz crkvi sve svete slike, na ovome mjestu smatramo svojom dužnošću prekoriti slabo shvaćenu pobožnost onih koji u zgradama određenima za Božju službu, pa i na samim oltarima, bez ikakvoga opravdanog razloga izlažu na štovanje mnogovrsne kipove i slike, i koji iznose na pogled relikvije nepregledane od zakonite vlasti, te koji polažu veliku važnost na posebne i neznatne stvari a zanemaruju glavne i nužne, pa tako izvrgavaju vjeru ruglu i umanjuju ozbiljnost njezina bogoštovlja.

190. Također podsjećamo na dekret o »novim oblicima bogoštovlja i pobožnosti koji se ne smiju uvoditi« (usp. Dekret Svetoga oficija od 26. svibnja 1937.), čije točno obdržavanje preporučujemo vašoj pastirskoj budnosti.

Gregorijansko pjevanje

191. Što se tiče glazbenih pitanja, neka se u liturgiji izvršavaju stalni i jasni propisi koje je izdala ova Apostolska Stolica. Gregorijansko pjevanje — koje Rimska Crkva smatra svojim, budući da ga je primila od starine i tijekom vjekova brižno čuvala i sačuvala, i koje predaje vjernicima također kao njihovu svojinu, pa ga u nekim dijelovima liturgije upravo i propisuje (usp. navedeni

motuproprij) — ne samo povećava sjaj i svečanost prilikom vršenja svetih otajstava, nego i veoma mnogo pomaže da se poveća vjera i pobožnost prisutnih. Zato su naši prethodnici besmrtne uspomene Pio X. i Pio XI. odredili, a to i mi rado svojom vlašću potvrđujemo, da se u crkvenim sjemeništima i redovničkim zavodima marljivo i brižno njeguje gregorijansko pjevanje, te da se barem kod važnijih crkvi obnove stare pjevačke škole, kako se to već s dobrim uspjehom učinilo na mnogim mjestima (usp. navedeni motuproprij Pija X. i konstituciju Pija XI. *Božje službe* II, 5).

192. Osim toga, »da bi vjernici djelatnije sudjelovali kod bogoslužja, neka se vrati gregorijansko pjevanje i među puk, u onome što spada na puk. I doista, upravo je nužno da vjernici prisustvuju svetim obredima ne kao stranci i nijemi gledatelji, nego posve prožeti duhom liturgije... da izmjenjuju svoj glas s glasom svećenika ili pjevačke škole, prema propisanim pravilima; i ako se to uz Božju pomoć postigne, onda se ne će dogoditi da narod ili nikako ili samo nekim laganim i jedva čujnim žamorom odgovara na zajedničke molitve u liturgijskome ili narodnom jeziku« (navedena konstitucija Pija XI., br. IX.).

Zbor vjernika koji pozorno prisustvuju oltarskoj žrtvi, kod koje naš Otkupitelj zajedno sa svojom djecom, otkupljenom svetom krvlju, pjeva svadbenu pjesmu svoje beskrajne ljubavi, doista ne će moći šutjeti, jer »pjevati je posao onoga koji ljubi« (sv. Augustin, *Govor* 336, 1) te, kao što kaže stara poslovica, »Tko dobro pjeva, dvaput moli«. Tako vojujuća Crkva, to jest narod zajedno sa svećenikom, pridružuje svoj glas pjesmama slave Crkve i anđeoskim korovima, te svi zajedno pjevaju veličanstveni i vječni hvalospjev Presvetome Trojstvu prema onoj riječi: »Zapovijedi, molimo, da se i naši glasovi združe s njihovima« (Misal, predslovlje).

Pučko pjevanje

193. No, ne smije se reći da svakako treba ukloniti iz bogoslužja katoličke vjere skladbe i napjeve današnje glazbe. Dapače, ako u njima nema ničega svjetovnog ili nedoličnog za svetost mjesta i liturgijske obrede, i ako ne idu za ispraznim isticanjem nečega čudnovatog i neobičnog, onda im doista treba otvoriti naše hramove, jer mogu mnogo pripomoći sjaju svetih obreda i uzdignuću naših duša k nebeskim stvarima, a i privatnoj pobožnosti.

194. Potičemo vas također, časna braćo, da brižno promičete pučko religiozno pjevanje; i neka se pomno izvodi, sačuvavši dolično dostojanstvo, jer ono lijepo može povećati i ražariti vjeru i pobožnost kršćanskoga mnoštva. Neka se složan i snažan pjev našega puka digne k nebu kao šum bučnoga mora (usp. sv. Ambrozije, *Hexameron* III., 5, 23) te milozvučnim i jakim glasom posvjedoči jedno srce i jednu dušu (usp. Dj 4, 32), kako to i dolikuje braći i djeci istoga Oca.

Druge umjetnosti u liturgiji

195. A ono što smo rekli o glazbenoj umjetnosti, to gotovo isto treba reći i o drugim plemenitim umjetnostima, a osobito o graditeljstvu, te o kiparstvu i slikarstvu. Novije slike i oblici, primjereni materijalu od kojega se danas prave, ne trebaju se onako općenito i za unaprijed stvorena mišljenja prezirati i odbacivati; nego valja razborito i trijezno paziti da se ne upadne u puki »realizam« niti u pretjerani takozvani »simbolizam«. Obaziruć se više na korist kršćanske zajednice negoli na posebni sud ili ukus pojedinih umjetnika, treba svakako današnjoj umjetnosti

pustiti slobodno polje ukoliko s dužnim poštovanjem i s dužnom čašću služi svetim zgradama i svetim obredima; tako da i ona uzmogne pridružiti svoj glas onome divnom slavospjevu što ga složno s prošlim vjekovima ispjevaše katoličkoj vjeri najveći umjetnici.

Ipak nije moguće da, prema našoj dužnosti, ne požalimo i osudimo one slike i likove, uvedene od nekih u novije vrijeme, koji su više nakaženja i kvarenja prave umjetnosti, a koji se nekada i očito protive kršćanskome dostojanstvu, čednosti i pobožnosti, te bijedno vrijeđaju nepatvoreni vjerski osjećaj. Njih treba na sve načine odbijati i protjerati iz naših crkava, kao i »uopće sve što nije u skladu sa svetošću mjesta« (Zakonik kanonskoga prava, kan. 1178).

196. Držeći se papinskih propisa i odluka, časna braćo, marljivo nastojte prosvijetliti i uputiti pamet i dušu onih umjetnika kojima se danas povjerava zadaća da obnove ili opet iz temelja podignu tolike hramove oštećene ili sasvim uništene ratnim bijesom. Oni će tada i moći i htjeti crpsti nadahnuća iz božanske vjere te pronaći načine koji će bolje i dostojnije odgovarati potrebama bogoslužja. I tako će postići da ljudske umjetnosti, kao s neba poslane, odsijevaju vedrim svjetlom, snažno promiču ljudsku uglađenost i potpomognu većoj slavi Božjoj i spasenju duša. Naime, prave su umjetnosti zaista u skladu s vjerom onda kada »kao plemenite službenice Božje služe štovanju« (Pio XI., konstitucija *Božje službe*).

Važnost proživljavanja liturgije

197. No ima još nešto važnije, časna braćo, što na osobit način preporučujemo vašoj brizi i vašemu apostolskom žaru. Sve što se tiče izvanjskoga vjerskog bogoštovlja, svakako je nužno; ali je nadasve važno da kršćani žive životom liturgije te u sebi njeguju i povećavaju njezin vrhunaravni duh.

198. Radosno, dakle, nastojte da svećenički pomladak, dok se odgaja u asketskim, teološkim, pravnim i pastoralnim strukama, također bude upućen i u shvaćanje svetih obreda, u poimanje njihove uzvišenosti i ljepote, te marljivo nauči one propise koje nazivamo rubrikama; i to ne samo radi naobrazbe, i ne samo zato, da budući svećenik uzmogne s dužnim redom, čašću i dostojanstvom jednoga dana vršiti vjerske obrede, nego osobito zato da bude odgojen u tijesnome jedinstvu s Kristom svećenikom i postane svetim službenikom svetosti.

199. Svim silama težite i za time, da se načinima i pomagalima koje vaša razboritost bude smatrala najzgodnijima, postigne jedinstvo mišljenja i osjećanja između svećenstva i naroda; i da kršćanski puk tako djelatno sudjeluje kod liturgije, da to doista bude sveti čin kojim svećenik, osobito onaj koji se u povjerenoj mu župi brine oko duša, ujedinjen sa skupom vjernika prinosi dužno štovanje vječnome Božanstvu.

Mali podvornici kod oltara

200. Da se to bolje postigne, uvelike će pomoći ako se iz svih slojeva građanstva brižno odaberu čestiti i dobro odgojeni dječaci koji će dragovoljno i rado pristupati te, kako dolikuje, pobožno i ustrajno služiti kod oltara; a tu službu trebaju veoma cijeniti i roditelji višega položaja i više obrazovanosti. Pa ako se ti dječaci pravo odgoje i pod budnim okom svećenika nauče u određeno vrijeme i s poštovanjem ustrajno dolaziti na vršenje svoje službe, tada će se lako dogoditi da se među njima jave mlada svećenička zvanja, te se ne će događati žalosna činjenica da se svećenstvo, ponekad i u katoličkom krajevima, žali da nema nikoga tko bi dvorio i odgovarao kod obavljanja uzvišene žrtve.

Revnost pastira

201. Svojom neumornom revnošću nastojte najviše oko toga da svi kršćani prisustvuju euharistijskoj žrtvi; a da bi odatle crpili što obilnije plodove spasenja, postojano ih opominjite da kod nje pobožno sudjeluju na sve one zakonite načine koje smo gore opisali. Uzvišena žrtva oltara također je glavni čin bogoštovlja; treba, dakle, da ona bude i vrelo i kao središte kršćanske pobožnosti. I nemojte misliti da ste ispunili svoju apostolsku zadaću dok ne vidite da vaša djeca u što većemu broju pristupaju k nebeskoj gozbi koja je sakrament pobožnosti, znak jedinstva, veza ljubavi (usp. sv. Augustin, *Rasprava* 26uzIv 13).

202. A da bi kršćanski puk mogao sve obilnije primati ove vrhunaravne darove, poučavajte ga marljivo zgodnim propovijedima te posebno raspravama i predavanjima koja će se držati u određeno vrijeme, pa posebnim znanstvenim tjednima i sličnim sredstvima, o blagu pobožnosti koje se nalazi u svetoj liturgiji. U tome će vam, nema sumnje, biti pri ruci oni koji vojuju u redovima Katoličke akcije, jer su oni uvijek spremni pomoći hijerarhiji u radu oko unaprjeđenja kraljevstva Isusa Krista.

Budnost protiv zabluda i krivih mišljenja

203. No sasvim je potrebno da u svim stvarima budno pazite da se na gospodarevu njivu ne ušulja neprijatelj i posije kukolj među pšenicu (usp. Mt 13, 24—25); to jest, da u vaša stada ne prodru one lukave i pogubne zablude koje se zovu lažni misticizam i štetni kvijetizam — a te su zablude, kao što znate, s naše strane već osuđene (usp. enciklika *O otajstvenome Tijelu)* — i da duhove ne zavede neki pogibeljni humanizam te da se ne uvuče lažna nauka koja kvari i sâm pojam katoličke vjere, a niti pretjerana težnja za obnovom starine u liturgijskim stvarima. Jednakom se pomnjom pobrinite da se ne bi širila kriva mišljenja onih koji neispravno misle i naučavaju da proslavljena Kristova narav stvarno i uvijek svojom prisutnošću stanuje u »opravdanima«, ili da jedna jedina i istovjetna milost, kako oni tvrde, spaja Krista i udove njegovoga otajstvenog tijela.

204. Nikada nemojte klonuti duhom zbog nastalih poteškoća; nikada neka ne malakše vaša pastirska revnost. »Trubite u trubu na Sionu,... sazivajte zbor, sakupljajte narod, posvećujte Crkvu, sabirite starce, okupljajte dječicu i one koji su još na prsima« (Jl 2, 15—16) te svim silama nastojte da vjernici posvuda nagrnu u crkve i oko oltara i da se kao živi udovi, sjedinjeni sa svojom božanskom Glavom, okrijepe milostima sakramenta te zajedno s Njime i po Njemu vrše uzvišenu žrtvu i daju dužnu hvalu vječnome Ocu.

Zaključak

205. Evo, to smo vam imali pisati, časna braćo; i to činimo s nakanom na naša i vaša djeca bolje shvate i više cijene predragocjeno blago koje se nalazi u svetoj liturgiji: to jest, euharistijsku žrtvu koja predstavlja i obnavlja žrtvu križa; sakramente koji su potoci Božje milosti i Božjega života; i hvalospjev što ga zemlja i nebo svakoga dana pjevaju Bogu.

206. I neka nam bude dopušteno nadati se da će ove naše napomene pokrenuti mlake i trome ne samo na marljivije i ispravnije proučavanje liturgije, nego i na to da u svome životu obnove njezin vrhunaravni duh, po onoj apostolovoj riječi: »Duha ne gasite« (1 Sol 5, 19).

207. A onima koje neki pretjerani žar navodi da katkada reknu ili učine stvari koje mi, nažalost, ne možemo odobriti, ponavljamo opomenu svetoga Pavla: »Sve iskušavajte; a što je dobro, zadržite« (1 Sol 5, 21). Osobito ih opominjemo da crpe svoj način mišljenja i djelovanja iz kršćanskoga nauka, u skladu s propisima neokaljane Zaručnice Isusa Krista i Majke svetaca.

208. Svima pak prizivamo u pamet da svakako treba velikodušno i vjerno slušati svete pastire koji imaju pravo i dužnost upravljati cjelokupnim, a napose duhovnim životom Crkve: »Slušajte predstojnike svoje i budite im podložni, jer oni bdiju nad dušama vašim kao oni koji će davati račun, da to s radošću čine, a ne uzdišući« (Heb 13, 17).

209. Bog kojega štujemo i koji »nije... Bog nesloge, nego mira« (1 Kor 14, 33), neka nam svima milostivo udijeli da jedne pameti i jedne duše u ovome zemaljskom progonstvu sudjelujemo u svetoj liturgiji, koja neka nam bude kao neka priprava i predznak one nebeske liturgije koju ćemo, kako se i nadamo, jednom zajedno s uzvišenom Božjom Roditeljicom i preslatkom Majkom našom pjevati: »Onome koji sjedi na prijestolju i Janjetu: blagoslov i čast i slava i vlast u vijeke vjekova« (Otk 5, 13).

210. U toj radosnoj nadi, svima vama i svakome pojedinom, časna braćo, te stadu povjerenome vašoj budnosti, od svega srca podjeljujemo apostolski blagoslov kao zalog nebeskih darova i dokaz Naše osobite dobrohotnosti.

Dano u Castel Gandolfu, blizu Rima, 20. dana mjeseca studenoga, godine 1947., našega papinstva devete.

Papa Pio XII.

izvor: http://www.latinska-misa.com/